

บทที่ 5

ศึกษากรณีโครงการทางหลวงสัมปทานในทางหลวงหมายเลข 1 ตอน รังสิต-สระบุรี

5.1 ความเป็นมา

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ตอนรังสิต-สระบุรี เป็นทางหลวงสายประธาน เชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครและภาคกลางกับจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ นับเป็นทางหลวงที่มีความสำคัญสูงสุดสายหนึ่งของประเทศ จากข้อมูลปริมาณจราจรในทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ซึ่งกรมทางหลวงได้สำรวจและรวบรวมสถิติไว้ใน พ.ศ.2530 พอสรุปปริมาณจราจรได้ดังนี้ คือ 1

แยกรังสิต - แยกบางซัด	43,800 คันต่อวัน
แยกบางซัด - แยกบางปะอิน	37,900 คันต่อวัน
แยกบางปะอิน - แยกวังน้อย	17,200 คันต่อวัน
แยกวังน้อย - แยกหนองแค	24,300 คันต่อวัน
แยกหนองแค - แยกสระบุรี	19,100 คันต่อวัน

ทั้งทางหลวงสายรังสิต-สระบุรี ซึ่งมีขีดจำกัดของถนน (Capacity) สามารถรับการจราจรสูงสุดได้ประมาณ 60,000 คันต่อวัน ปัจจุบันทางหลวงสายนี้มีการจราจรสูงถึงประมาณวันละ 44,000 คัน และมีอัตราการเพิ่มของการจราจรประมาณปีละ 8-10% คาดว่าทางหลวงช่วงนี้จะสามารถบริการจราจรจนถึง พ.ศ.2535 หรืออีก 3 ปีข้างหน้าเท่านั้น ซึ่ง พ.ศ.2535 คาดว่าจะมีปริมาณจราจรประมาณ

กรมทางหลวง, "โครงการทางหลวงสัมปทานในทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอน รังสิต-สระบุรี แนวทางในการจัดทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน", (กรุงเทพมหานคร : กรมทางหลวง, 2532), หน้า 1.

60,498 คันต่อวัน² การคาดการณ์นี้เป็นการคาดการณ์ของบริษัท วิจิตรภัณฑ์ จำกัด ร่วมคำ บริษัท สี่แสง จำกัด ส่วนกรมทางหลวงและบริษัทอิตาเลียนไทยได้คาดการณ์ไว้ว่าจะต้องมีปริมาณการจราจรมากกว่า 60,498 คันต่อวันใน พ.ศ.2535 อย่างแน่นอน

เนื่องจากสาเหตุการจราจรที่หนาแน่นทั้งประชาชนเองก็มีความต้องการถนนสายนี้เป็นอย่างมาก กระทรวงคมนาคมจึงได้เสนอโครงการทางหลวงสัมปทานสายรังสิต-สระบุรี ซึ่งมีระยะทาง 73.5 กม. โดยให้เอกชนลงทุนก่อสร้างและปรับปรุงทางจาก 4 ช่องทางให้เป็น 10 ช่องทาง ซึ่ง 6 ช่องทางตรงกลางเก็บค่าผ่านทาง อีก 4 ช่องทางด้านข้างให้ผ่านฟรี โดยคณะรัฐมนตรีมีมติรับทราบเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2532

แต่อย่างไรก็ตาม โครงการนี้ดูเหมือนว่าจะคลอออกมาในช่วงที่ประชาชนมีความต้องการที่จะให้รัฐบาลแก้ไขปัญหานี้ เพราะจากทัศนะของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมได้ให้ไว้ว่า ปัญหาการจราจรที่แออัดมากในปัจจุบัน ทำให้คนไม่ค่อยจะสนใจคัดค้านเรื่องการสร้างถนนและชาวบ้านยังไม่เห็นการของการที่จะต้องจ่ายค่าผ่านทางมากถึงขนาดนั้นในเวลานี้ ทำให้ยังไม่มีใครออกมาเคลื่อนไหวคัดค้าน³

แต่หลังจากที่กรมทางหลวงออกประกาศเชิญชวนเมื่อวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2532 แล้ว กระแสการโจมตีได้ตามมาอีกเป็นระลอกโดยเฉพาะประเด็นที่กำหนดให้เวลาในการจัดทำข้อเสนอเพียง 64 วัน โดยกำหนดว่าจะต้องจัดทำข้อเสนอส่งภายในวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2532 ทั้งที่โครงการนี้ต้องลงทุนเป็นเงิน

²บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด "รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี." เอกสารชี้แจงเรื่องโครงการทางหลวงตอนรังสิต-สระบุรี เสนอที่กระทรวงคมนาคม 17 สิงหาคม พ.ศ.2532. (อัดสำเนา)

³สมหมาย บาริฉัตร, "สัมปทานรังสิต-สระบุรี กับชะตากรรมของชาวอีสาน," มติชน (3 พฤศจิกายน พ.ศ.2532) : 9.

หลายพันล้านบาท ซึ่งต้องนับว่าเป็นโครงการใหญ่ทำให้มีผู้มาซื้อแบบเพียง 8 ราย และยื่นข้อเสนอทันกำหนดเพียง 4 ราย ในขณะที่เดียวกันที่ทางสัมปทานอีก 3 สายเปิดให้บริษัทต่าง ๆ ทัวไปขอแบบได้ฟรี แต่สายรังสิต-สระบุรี กลับกำหนดให้ซื้อแบบได้เฉพาะผู้รับเหมาประเภทหนึ่งซึ่งมีอยู่ไม่กี่ราย และขายเอกสารราคาสูงถึงชุดละ 100,000 บาท ⁴

ผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน ต้องทำข้อเสนอขอรับสัมปทานให้สอดคล้องกับความต้องการของโครงการ ดังนี้

1. โครงการก่อสร้างทางหลวงสัมปทานในทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ตอนรังสิต-สระบุรี ระยะทางยาวประมาณ 73.6 กิโลเมตร เริ่มจากประมาณ กม.33 + 000 ถึงประมาณ กม.106 + 600 กรมทางหลวงมีความต้องการให้ก่อสร้างตามรายละเอียดที่แสดง
2. สํารวจและออกแบบทางหลวงสัมปทาน โดยใช้ที่ดินภายในเขตทางหลวงที่มีอยู่เดิมและบริเวณที่ดินนอกเขตทางที่จำเป็น ซึ่งต่อเนื่องกับเขตทางหลวง โดยมีมาตรฐานตามที่ข้อกำหนดของกรมทางหลวง
3. ออกแบบอาคารที่ทำการด่านเก็บค่าผ่านทาง สำนักงาน และอาคารที่พักของเจ้าหน้าที่
4. ทำการก่อสร้างทางหลวงสัมปทาน รวมทั้งอาคารและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ให้เป็นไปตามข้อกำหนด และมาตรฐานของกรมทางหลวง
5. ระหว่างการก่อสร้างทางหลวงสัมปทาน ผู้รับสัมปทานจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการบำรุงรักษาทางเดิมภายในขอบเขตที่กรมทางหลวงกำหนดให้ และอำนวยความสะดวกในการจราจร
6. การใช้เงินลงทุน กรมทางหลวงจะให้สัมปทานและสิทธิกับผู้ได้รับสัมปทานในการเก็บค่าผ่านทางในทางหลวงสัมปทานที่ได้ลงทุนก่อสร้างไปในอัตราที่เหมาะสม และเป็นธรรมแก่ผู้ใช้ทาง เพื่อชำระคืนเงินลงทุนแก่เอกชนผู้ลงทุน ซึ่งอัตราค่าผ่านทางนี้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่ตกลงกัน และโดยได้รับอนุญาตจากรัฐบาลแล้ว
7. ผู้รับสัมปทานต้องสำรวจ ออกแบบ และก่อสร้างทางหลวงสัมปทานโครงการนี้ให้แล้วเสร็จในระยะเวลาประมาณ 3 ปี

⁴กรมทางหลวง, "โครงการทางหลวงสัมปทานในทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอน รังสิต-สระบุรี แนวทางในการจัดทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน", หน้า 9.

8. การบำรุงรักษาและบูรณะทางหลวงสัมปทาน ผู้รับสัมปทานจะต้องเริ่มทำการบำรุงรักษาทางหลวงสัมปทานนับแต่วันแรกที่เปิดการจราจร การบำรุงปกติ การบำรุงตามกำหนดเวลา และการบำรุงพิเศษและบูรณะ ให้ดำเนินการตามมาตรฐานของกรมทางหลวง และต้องถือปฏิบัติตามคำสั่งของกรมทางหลวงเป็นสำคัญ โดยไม่มีการโต้แย้งใด ๆ

9. ผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทานต้องแสดงค่างาน โดยแยกเป็นค่าสำรวจ และออกแบบ และควบคุมงาน รวมทั้งค่าจัดการมสิทธิ์ที่ดิน ค่าทดแทนสิ่งก่อสร้างและพืชผล ค่าก่อสร้าง ค่าบำรุงรักษาตลอดจน ค่าตอบแทนต่าง ๆ ที่จะต้องใช้จ่ายในโครงการนี้ทั้งหมดด้วย

ส่วนข้อกำหนดของโครงการ ผู้ศึกษาจะหยิบยกเฉพาะประเด็นที่มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวางว่าประเด็นที่จะเสนอต่อไป ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น ส่วนไม่เป็นธรรมอย่างไรนั้นก็กล่าวในหัวข้อปัจจัยเข้าของนโยบาย 5

ข้อกำหนดของโครงการ

ผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน ต้องทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน ต้องทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน ให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของกรมทางหลวง ดังต่อไปนี้

1. ข้อกำหนดทั่วไป

1.1 ผู้ขอรับสัมปทาน จะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายไทยทุกประการและตามเงื่อนไขที่รัฐบาลไทยกำหนดด้วย

1.2 เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการพิจารณาคัดเลือกผู้ได้รับสัมปทานผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทาน ต้องมีสำนักงานให้ติดต่อได้ในกรุงเทพมหานคร

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10.

1.3 นิติบุคคลรายเดียวหรือหลายรายรวมกัน ซึ่งมีรายชื่อตามประกาศของกรมทางหลวง ให้เป็นผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทานรายใดหากจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศไทย นิติบุคคลรายเดียวหรือหลายรายรวมกันเหล่านั้นจะต้องดำเนินการจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลให้เป็นที่เสร็จสิ้นเรียบร้อยถูกต้องตามกฎหมายไทยเสียก่อน และนำหลักฐานการเป็นนิติบุคคลที่ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ดังที่กล่าวมาแล้วประกอบด้วย จึงจะทำให้ข้อเสนอขอรับสัมปทานได้รับการพิจารณาจากกรมทางหลวง

อนึ่ง ทุนจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลในประเทศไทยต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของวงเงินลงทุนดำเนินการทางหลวงสัมปทานตามที่กำหนดในข้อเสนอขอรับสัมปทาน

1.4 นิติบุคคลรายเดียวหรือหลายรายรวมกัน ซึ่งมีรายชื่อตามประกาศกรมทางหลวง ให้เป็นผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทานรายใด หากได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นผู้ได้รับสัมปทานแล้ว นิติบุคคลรายเดียวหรือหลายรายรวมกันนั้น จะต้องเป็นผู้ลงนามในสัญญาสัมปทานกับกรมทางหลวง

ในกรณีนิติบุคคลรายเดียวหรือหลายรายรวมกันที่ได้รับการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นผู้ได้รับสัมปทาน ได้รับจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในประเทศไทยถูกต้องตามกฎหมาย และได้นำหลักฐานการจดทะเบียนดังกล่าวมาแสดงประกอบในการทำข้อเสนอขอรับสัมปทานเพื่อรับการพิจารณาคัดเลือกจากกรมทางหลวงด้วยแล้ว การลงนามในสัญญาสัมปทาน จะใช้ชื่อนิติบุคคลที่จดทะเบียนในประเทศไทย ในประเทศไทยนี้แทนรายชื่อตามประกาศกรมทางหลวง

2. ข้อกำหนดด้านการเงิน

2.1 ทุนดำเนินการด้านวิศวกรรม สารวจ ออกแบบ ก่อสร้าง บำรุงรักษา ตลอดจนทุนในการดำเนินการใด ๆ ในระหว่างอายุสัมปทาน ผู้รับสัมปทานจะต้องเป็นผู้จัดหาма ทั้งสิ้นในการจัดหาทุนดำเนินการดังกล่าว รัฐบาลไทยจะ ไม่เป็นผู้ลงนามกู้ หรือค้ำประกันเงินกู้ ให้แก่ผู้รับสัมปทานแต่อย่างใด

2.2 ผู้รับสัมปทานจะเสนอเงื่อนไขให้รัฐบาลไทยมีภาระผูกพันด้านการเงิน เพื่อช่วยเหลือผู้รับสัมปทาน ในกรณีใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น

2.3 นอกจากที่มีกำหนดไว้ในกฎหมาย ผู้รับสัมปทานจะเสนอเงื่อนไขให้รัฐบาลไทยยกเว้นการปฏิบัติตามกฎหมายในกรณีต่าง ๆ เช่น ภาษีอากร ภาษีการค้า ค่าธรรมเนียมต่างๆ หรือค่าอากรแสตมป์ ฯลฯ ไม่ได้เป็นอันขาด

2.4 ในกรณีการกู้เงินมาลงทุน ผู้รับสัมปทานจะต้องจัดหาแหล่งเงินกู้เอง โดยรัฐบาลไทยจะ ไม่เป็นผู้ลงนามกู้หรือค้ำประกันเงินกู้ให้แต่อย่างใด

3. วิธีการพิจารณาคัดเลือกข้อเสนอขอรับสัมปทาน

ข้อเสนอของผู้มีสิทธิทำข้อเสนอขอรับสัมปทานจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ชนะตามลำดับภายใต้หลักเกณฑ์การเปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้

- 3.1 ข้อเสนอด้านวิศวกรรมสำรวจและออกแบบ
- 3.2 การก่อสร้าง และบำรุงรักษา
- 3.3 ศึกษาด้านการเงิน
- 3.4 การบริหารโครงการ
- 3.5 การจัดเก็บค่าธรรมเนียมค่าผ่านทาง
- 3.6 อายุสัมปทาน และการส่งมอบทางหลวงสัมปทานเป็นสมบัติกรมทางหลวง
- 3.7 ข้อเสนอแนะ และเงื่อนไขอื่น ๆ

คณะกรรมการหรือกรมทางหลวงสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะเลือกรับข้อเสนอขอรับสัมปทานของผู้หนึ่งผู้ใด หรือไม่รับเสียทั้งหมด หรือจะยกเลิกการเสนอขอรับสัมปทานนี้เสียก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แก่ราชการ

จากการพิจารณาขั้นตอนที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงปัจจัยเข้าของนโยบาย ในที่นี้ผู้ศึกษาจะขอกล่าวถึงกลุ่มผลประโยชน์ อันได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนที่เข้าแข่งขันเพื่อเป็นผู้ขอรับสัมปทาน ซึ่งมีทั้งหมด 4 ราย อันได้แก่ บริษัท วิจิตรภัทท์ก่อสร้าง จำกัด ร่วมค้าบริษัท สี่แสงโยธาการ จำกัด บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด บริษัท พรหมวิวัฒน์ จำกัด และบริษัท ก่อสร้างสหพันธ์ จำกัด

หลังจากนั้นทางกระทรวงคมนาคมได้มีหนังสือเลขที่ 116/2532 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ.2532 โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวง โดยวิธีให้สัมปทานแก่เอกชนลงทุนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี ซึ่งได้พิจารณาโดยละเอียดรอบคอบแล้ว ปรากฏว่า ข้อมูลและการศึกษาของบริษัท พรหมวิวัฒน์ จำกัด และบริษัท ก่อสร้างสหพันธ์ จำกัด ไม่ครบถ้วนและเพียงพอตลอดจนการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคารไม่ครบวงเงินลงทุน 7

7กระทรวงคมนาคม, "หนังสือที่ คค 116/2532," 8 พฤษภาคม พ.ศ.2532.

ทางด้านบริษัท อิตาเลียนไทยฯ จำกัด มีเงื่อนไขที่ระบุเหตุการณ์ที่ยกเว้น ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นนั้น บริษัทผู้รับสัมปทานและกรมทางหลวงจะต้องเจรจาและหาแนวทางในการแก้ไขหรือลดผลเสียหายนั้น โดยวิธีหนึ่งวิธีใด เช่น การขยายระยะเวลาของสัมปทาน หรือปรับอัตราค่าผ่านทางหรือเปลี่ยนแปลงค่าตอบแทน เป็นต้น โดยเฉพาะการดำเนินการตามเงื่อนไขบังคับก่อน (Conditions Precedent) ของสัญญา ซึ่งมีประเด็นเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ เช่น เงื่อนไขที่กำหนดให้บริษัทผู้รับสัมปทานจะต้องได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน หรือต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อใช้ในการก่อสร้างและบำรุงรักษาระบบทางหลวงสัมปทานเสียก่อน ดังนั้นหากทางราชการเห็นสมควรจะรับข้อเสนอของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ก็จะต้องมีปัญหา หากบริษัทไม่สามารถรับการส่งเสริมการลงทุนหรือไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคารหรือแหล่งเงินทุนเพราะอยู่ในเงื่อนไขของบริษัท เพราะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนของสัญญา และจะต้องทำการเจรจาดกกลงกันกับบริษัทตามข้อเสนอวิธีการต่างๆของบริษัทซึ่งคาดไม่ได้ว่าจะใช้เวลาเท่าใดจึงจะเริ่มดำเนินการโครงการนี้ได้ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดข้อเสนอของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ เปรียบเทียบกับของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าบริษัทสีเส่ง แล้วข้อเสนอของทั้ง 2 บริษัทไม่แตกต่างกันมากนัก

จากก่าพิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วนโดยกรรมการ 6 ราย ประกอบด้วย รองอธิบดีฝ่ายบริหาร ผู้แทนกระทรวงการคลัง ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้อำนวยการกองก่อสร้างทางหลวงแผ่นดิน ผู้อำนวยการกองสำรวจและออกแบบ และนายประวิตร ปุชยะนาวัน พิจารณาเห็นว่าข้อเสนอของบริษัทอยู่ในสภาพที่เชื่อได้ว่าไม่อาจดำเนินการโครงการนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ ส่วนกรรมการอีก 3 รายไม่ได้เชื่อเช่นนั้น *

ในขณะเดียวกันบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้ทำหนังสือถึงนายศรีภูมิ สุขเนตร ปลัดกระทรวงคมนาคม ในฐานะประธานคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการทางสัมปทานสายรังสิต-สระบุรี ซึ่งเป็นชุดที่นายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมได้แต่งตั้งขึ้นมาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจุดนี้เกิดขึ้นเพราะจากคำให้สัมภาษณ์ของนายมนตรีว่า โครงการนี้มีความเข้าใจผิดกันอยู่มาก

*คณะกรรมการดำเนินโครงการก่อสร้าง และบูรณะทางหลวง, "บันทึกการประชุมพิจารณาโครงการทางสัมปทานสายรังสิต-สระบุรี, ครั้งที่ 1/2532," 15 พฤษภาคม พ.ศ.2532.

และทำให้ประชาชนเข้าใจผิดว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น จุดการให้สัมภาษณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า นายมนตรีเอง ก็สนใจกับความรู้สึกของประชาชนและกลุ่ม ส.ส.อีสานซึ่งเป็นสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคกิจสังคม และได้ร่วมแสดงการคัดค้านผ่านทางกลุ่ม ส.ส.อีสานที่ออกมาหาการคัดค้านเช่นกัน

สำหรับคณะกรรมการที่ถูกแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อกันกรอนั้นประกอบด้วย นายศรีภูมิ สุขเนตร ปลัดกระทรวงคมนาคม เป็นประธานคณะกรรมการ นายมหิตล จันทรางกูร รองปลัดกระทรวงคมนาคม ฝ่ายการขนส่งทางอากาศและสื่อสาร นายบรรเทิง วัฒนศิริธรรม อธิบดีกรมการขนส่งทางบก นายสมบัติ อภัยสง อธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข นายเสถียร วงศ์วิเชียร อธิบดีกรมทางหลวง พิจารณาและรายงานผลให้ทราบ ทั้งนายมนตรีได้ย้ำถึงเรื่องที่สมควรต่อรองราคาไว้ 3 ประการอย่างน้อย คือ 1.ระยะเวลาสัมปทาน 2.อัตราค่าผ่านทาง 3. ทางขนานควรกว้าง 3.5 เมตร ฯลฯ

ผลจากการประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องนี้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2532 โดยพิจารณาจากหนังสือ ทล ที่ คค 0601/9209 ลงวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2532 และหนังสือ ทล ที่ คค 0601/934 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2532 และหนังสือที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ พร้อมทั้งคำชี้แจงของอธิบดีกรมทางหลวง และรองอธิบดีกรมทางหลวง นายสุกรีแล้ว มีความเห็นในเรื่องของการพิจารณาข้อเสนอระหว่างบริษัทวิจิตรภักดิ์ฯ กับบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ดังนี้

ประเด็นที่ทำให้คณะกรรมการฯ ส่วนใหญ่เห็นว่า บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ไม่อาจดำเนินโครงการนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ เนื่องจากมีเงื่อนไขบังคับก่อนกำหนดอยู่ในข้อเสนอรวม 5 ข้อ ซึ่งมีอยู่ 2 ข้อที่เป็นสาระสำคัญ ซึ่งคณะกรรมการส่วนใหญ่เห็นว่าไม่อาจรับได้ คือ

1.1 บริษัทผู้ขอรับสัมปทาน ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้มีสิทธิและประโยชน์สูงสุดภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2521

1.2 บริษัทผู้รับสัมปทานได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อใช้ในการก่อสร้าง ดำเนินการ และบำรุงรักษาระบบทางหลวงสัมปทาน

เมื่อได้มีการเจรจาและลงนามในสัญญาสัมปทานแล้ว หากเงื่อนไขต่าง ๆ โดยเฉพาะ 2 ข้อดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้ง 2 อย่าง บริษัทได้ระบุเงื่อนไขว่าบริษัทฯ และ ทล. จะต้องเจรจากันหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อลดและ/หรือขจัดผลเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้รับสัมปทานให้อยู่ในระดับใกล้เคียงของข้อเสนอโดยวิธีหนึ่งวิธีใด หรือหลายวิธี ซึ่งประกอบด้วย

1. การขยายระยะเวลาของการขอรับสัมปทาน และ/หรือ การขยายระยะเวลาการก่อสร้าง
2. การปรับอัตราค่าผ่านทาง และ/หรือ การปรับระยะเวลาการปรับอัตราค่าผ่านทาง
3. เปลี่ยนแปลงผลตอบแทน และ/หรือ กำหนดการจ่ายค่าตอบแทนแก่กรมทางหลวง

4. วิธีการอื่น ๆ ที่ทั้ง 2 ฝ่ายเห็นว่าเหมาะสม

ที่ประชุมได้พิจารณาประเด็นนี้แล้ว เห็นว่า การพิจารณาของคณะกรรมการที่รายงานมานั้น ถูกต้องแล้วด้วยเหตุผล ดังนี้

1. เงื่อนไขบังคับก่อนที่บริษัทอิตัลไทยฯ เสนอ โดยเฉพาะ 2 ข้อดังกล่าว เป็นสาระสำคัญที่ทำให้คณะกรรมการส่วนใหญ่ไม่อาจรับข้อเสนอดี เพราะข้อเสนอนั้นจะไม่มีค้ำประกันแน่นอน แต่อย่างไรก็ตามโดยเฉพาะถึงแม้จะได้มีการเจรจาต่อรอง จนได้ข้อยุติและลงนามในสัญญาแล้วก็ตาม หากมีเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขบังคับก่อน แม้แต่เป็นเพียงส่วนน้อย ยกตัวอย่างเช่น บริษัทไม่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนให้มีสิทธิและประโยชน์สูงสุด บริษัทก็มีสิทธิจะเจรจาใหม่ได้ หรือบริษัทไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องของบริษัทเอง แต่ทางทวงกลางจะต้องผูกพัน และจะต้องมีการเจรจากันใหม่ซึ่งก็ไม่ทราบว่าจะยุติในลักษณะใด และใช้เวลาเท่าใด ทั้งๆที่ได้มีการลงนามในสัญญาแล้ว
 2. การพิจารณาข้อเสนอนั้น ๆ ของบริษัทอิตัลไทยฯ ในลักษณะเปรียบเทียบกับบริษัทวิจิตรภักดิ์ซึ่งไม่มีเงื่อนไขบังคับก่อน 2 ข้อดังกล่าว เห็นว่าไม่สามารถทำให้อย่างชัดเจน หรือถูกต้องได้ เพราะมีเงื่อนไขบังคับก่อนบังคับอยู่ เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไขบังคับก่อนเกิดขึ้น ข้อเสนอดังกล่าวจะต้องมีการเจรจากันใหม่ ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไป ถ้าหากเปรียบเทียบข้อเสนอของอิตัลไทยฯ บนพื้นฐานนี้แล้วไปเปลี่ยนแปลงภายหลัง ก็จะเกิดความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง
 3. เมื่อพิจารณาข้อเสนอของบริษัทวิจิตรภักดิ์ และตกลงเซ็นสัญญาแล้วก็จะสามารถใช้บังคับและดำเนินการได้โดยไม่มีเงื่อนไข 2 ประเด็นดังกล่าว ให้มีการเปิดการเจรจากันอีก
 4. การพิจารณาของคณะกรรมการฯ ในกรณีที่ถือว่าประเด็นทั้ง 2 นี้เป็นสาระสำคัญที่ควรพิจารณาว่า สมควรจะรับข้อเสนอดีหรือไม่ ได้มีการพิจารณาโดยการลงคะแนนเสียง ซึ่งเสียงข้างมาก (6 เสียง ต่อ 3 เสียง) เห็นสมควรไม่รับพิจารณาข้อเสนอ ที่ประชุมเห็นว่า เป็นไปตามวิธีปฏิบัติตามปกติที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป และมีความชัดเจนในเรื่องของความเห็น ควรยอมรับได้
- นอกจากนี้ยังมีประเด็นในเรื่องของคุณสมบัติของผู้ขอรับสัมปทาน ในเรื่องการสนับสนุนทางการเงิน เปรียบเทียบของ 2 บริษัท ดังนี้

5. บริษัทวิจิตรภักดิ์ร่วมค้าสี่แสง มีเอกสารสนับสนุนทางการเงินจากธนาคารถึงกรมทางหลวงโดยตรงเป็นเงิน 4,000 ล้านบาท แต่ของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ มีเอกสารของธนาคารแสดงความสนใจจะสนับสนุนทางการเงินจากธนาคารเป็นภาษาอังกฤษ เป็นเงิน 3,600 ล้านบาท โดยมีเงื่อนไขและเป็นหนังสือที่มาจากธนาคารถึงบริษัทฯ ไม่ใช่ถึงทางหลวง

6. สำหรับการอุทธรณ์ของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ นั้น ที่ประชุมเห็นว่า ประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่คณะกรรมการฯ ได้ตัดสินคดีของบริษัทฯ คือ การพิจารณาไม่ยอมรับเงื่อนไขบังคับก่อนของบริษัทฯ โดยเฉพาะใน 2 ประเด็นที่กล่าวถึง ที่ประชุมจึงได้พิจารณาในประเด็นนี้ตามที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้เสนอเปรียบเทียบไว้แล้วเห็นว่า เงื่อนไขต่างๆของบริษัทวิจิตรภักดิ์ ที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้เปรียบเทียบว่าเป็นเงื่อนไขที่มีลักษณะเดียวกับของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ นั้น ที่ประชุมเห็นว่า ไม่มีลักษณะเดียวกัน ซึ่งจะเป็นสาระสำคัญที่หากเมื่อตกลงเช่นสัญญากันแล้ว จะต้องมีการเจรจาใหม่ เช่นเดียวกับเงื่อนไข 2 ข้อ อันเป็นสาระสำคัญของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ดังกล่าวแล้ว

ในที่สุด ที่ประชุมเห็นว่า

1. การดำเนินการของคณะกรรมการดำเนินการโครงการก่อสร้างและบูรณะทางหลวง โดยวิธีให้สัมปทานแก่เอกชนมาลง ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี ดำเนินการไปโดยชอบในกรณีที่มีความเห็นแตกต่างกันในประเด็นที่เห็นว่าเป็นสาระสำคัญ ก็ดำเนินการลงมติโดยแสดงความเห็นโดยอิสระซึ่งก็เป็นวิถีทางที่ถือปฏิบัติอยู่โดยทั่วไปในคณะกรรมการต่าง ๆ จึงเป็นการชอบด้วยเหตุผลและวิธีการปฏิบัติ

2. โดยที่คณะกรรมการดังกล่าวในข้อ 1 ได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งกระทรวงคมนาคมที่ 116/2532 ลงวันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2532 ให้ดำเนินการในเรื่องนี้เป็นทางการ ที่ประชุมจึงเห็นควรให้คณะกรรมการชุดนี้ดำเนินการพิจารณาคัดเลือกผู้รับสัมปทานต่อไป ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการได้ดำเนินการมากถูกต้องตามระเบียบแบบแผน และวิธีปฏิบัติอยู่แล้ว หากจะเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการฯ ก็อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้

3. อย่างไรก็ตาม ที่ประชุมเห็นว่า คณะกรรมการชุดดังกล่าวควรจะได้เจรจาต่อรองในเงื่อนไขและข้อเสนอด่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ต่อทางราชการ และประชาชนตามความคิดเห็นของท่าน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม 3 ประการ เป็นอย่างน้อย คือ ระยะเวลาสัมปทาน อัตราค่าผ่านทางขนานควรกว้าง 3.5 ม. ฯลฯ

5.2 ประเด็นปัญหา

ดูเหมือนว่าประเด็นปัญหาของโครงการนี้จะไม่ได้อยู่ที่ว่า ควรทำหรือไม่ควรทำ แต่อยู่ที่ว่า เอกชนรายใดเป็นผู้ได้สัมปทานโครงการดังกล่าวต่างหาก ครั้นเมื่อคณะกรรมการดำเนินการโครงการก่อสร้าง และบูรณะทางหลวงโดยวิธีให้สัมปทานแก่เอกชนลงทุนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี ได้พิจารณาคัดเลือกบริษัทวิจิตรภักดิ์ร่วมค้า บริษัทสีแสงโยธา จำกัด แม้กระทั่งการแต่งตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการทางสัมปทานสายรังสิต-สระบุรี ซึ่งเป็นชุดที่ 2 ที่นายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ยังคงลงความเห็นเดิม คือ ให้บริษัทวิจิตรภักดิ์ เป็นผู้ได้รับสัมปทาน เมื่อมีการตัดสินใจเด็ดขาดจากคณะกรรมการทั้ง 2 คณะ ทางบริษัท อิตาเลียนไทยจึงได้ทำ

หนังสือร้องเรียนนายศรีภูมิ ศุขเนตร ปลัดกระทรวงคมนาคมในฐานะประธานคณะกรรมการกลั่นกรองโครงการดังกล่าว ทั้งยังได้ยื่นหนังสือถึง นายสมัคร สุนทรเวช ประธานคณะกรรมการเศรษฐกิจ นายชวลิต ไอสถานุเคราะห์ ประธานคณะกรรมการคมนาคม และ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี

โดยหนังสือร้องเรียนดังกล่าวได้อ้างถึงข้อเสนอของผู้ที่ต้องการรับสัมปทานทั้ง 2 ฝ่าย โดยเทียบกันเป็นข้อเปรียบเทียบระหว่าง 2 บริษัท พร้อมทั้งเงื่อนไขและเหตุการณ์ที่ยกเว้นของทั้ง 2 บริษัทด้วย

แต่อย่างไรก็ตามจากผลการประชุมของคณะกรรมการคมนาคมได้ตรวจสอบหลักฐานต่างๆ แล้วพบว่า กรมทางหลวงมิได้ให้ความสนใจในการเทียบกปัญหาเริ่มตั้งแต่เงื่อนไขในการก่อสร้าง รวมถึงปัญหาการจดทะเบียนนิติบุคคลตามกฎหมายและหนังสือค้ำประกันซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในการทานิติกรรมผูกพันในการทำสัญญากับทางราชการ

ในขณะเดียวกันโครงการนี้ได้รับการคัดค้านจากกลุ่มแนวร่วม สส.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในส่วนที่เกี่ยวกับค่าผ่านทางที่ประชาชนจะต้องจ่ายอีกด้วย และการเปิดเผยข้อมูลบางประการที่เกี่ยวกับเงินงบประมาณที่ต้องนำมาใช้ในการสร้างโครงการดังกล่าวที่กระทรวงการคลังอ้างว่าไม่มีเงินมาก่อสร้าง จนกระทั่งทำให้โครงการนี้ต้องหยุดชะงัก ทั้ง ๆ ที่กระทรวงการคลังรับปากว่าจะหาเงินมาให้สร้าง

จะเห็นได้ว่า แม้ว่าโครงการนี้จะไม่ได้รับเสียงคัดค้านจากประชาชนแต่อย่างใด แต่โครงการนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยปัญหาของเงื่อนไขที่ไม่ชอบมาพากลของทั้ง 2 บริษัท รวมถึงการอ้างว่าไม่มีงบประมาณของกระทรวงการคลัง

5.3 ลักษณะการพิจารณาของเรื่องโครงการทางหลวงสัมปทานในทางหลวง 1 ตอนรังสิต-สระบุรี

เนื่องจากโครงการนี้ไม่ได้มีการพิจารณาในประเด็นของควรทำหรือไม่ควรทำโครงการดังกล่าว แต่กลับมีการพิจารณาประเด็นที่ว่า รัฐบาลควรเลือกเอกชนรายใดในการทำสัมปทานโครงการดังกล่าว ดังนั้นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงควรมีการนำเสนอข้อเสนอและเงื่อนไขที่เป็นเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นของทั้ง 2 บริษัทเสียก่อน โดยนำเสนอเป็นตารางเปรียบเทียบระหว่าง 2 บริษัท (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1 ข้อเสนอขอรับสัมปทานของบริษัทวิจิตรภัทรร่วมค้าสีแสง และ บริษัทอิตาเลียนไทยฯ

วิจิตรภัทรร่วมค้าสีแสง	อิตาเลียนไทยฯ
<u>คุณสมบัติ</u> 1. มีหนังสือค้ำประกันการยื่นข้อเสนอ 2. มีหนังสือรับรองจะให้เครดิตในวงเงิน 4,000 ล้านบาท โดยไม่มีเงื่อนไข	<u>คุณสมบัติ</u> 1. มีหนังสือค้ำประกันการยื่นข้อเสนอ 2. มีจดหมายแสดงความสนใจที่จะให้การสนับสนุนการเงิน 3,600 ล้านบาท โดยมีเงื่อนไข 4 ประการ และธนาคารระบุไว้ชัดเจนว่าสนใจเท่านั้น ยังไม่ได้รับรองว่าจะให้เครดิต 3. มีเงื่อนไขซึ่งจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จก่อน สัญญาจึงจะสมบูรณ์ เงื่อนไขที่สำคัญมีดังนี้ 3.1 ต้องได้รับการส่งเสริมการลงทุนสูงสุด 3.2 ต้องได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคาร ซึ่งเมื่อเกิดเหตุที่ทำให้มิได้รับหรือได้รับสิทธิ์ล่าช้าตามข้อ 3.1 หรือ 3.2 ที่กรมทางหลวงไม่สามารถบังคับให้ธนาคารสนับสนุนทางการเงินแล้ว บริษัทมีสิทธิ์ที่จะ - ขยายระยะเวลาสัมปทาน - ปรับอัตราค่าผ่านทาง - เปลี่ยนแปลงผลตอบแทนหรือกำหนดการจ่ายค่าตอบแทนแก่กรมทางหลวง - หรือทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว

ที่มา : บริษัท อิตาเลียนไทยดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

วิจิตรภทท์รวมค้าสีแสง	อิตาเลียนไทยฯ
<u>ข้อเสนอ</u> 1. <u>รูปแบบทางหลวงสัมปทาน</u> 10 ช่องจราจร 44 กม. 12 ช่องจราจร 29.6 กม. - ซึ่งบริษัทฯ คาดไว้ว่าจะสามารถรับปริมาณการจราจรที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคตได้ - ได้ระบุไว้ชัดเจนว่าจะก่อสร้างช่องจราจรเพิ่มจากที่เสนอไว้หากปริมาณการจราจรมากกว่าที่คาดไว้ 2. <u>การลงทุน</u> (เมื่อทำผิวเป็นคอนกรีตทั้งหมด) ค่าก่อสร้าง (ไม่รวมเงินเพื่อ) 4,591 ล้านบาท ระยะเวลาคัมทุน 18 ปี ผลตอบแทนการลงทุนแก่บริษัท 17.37% สามารถตรวจสอบราคาและปริมาณค่าก่อสร้างได้	<u>ข้อเสนอ</u> 1. <u>รูปแบบทางหลวงสัมปทาน</u> (หลักฐานจากตารางรายรับ-รายจ่าย) 6 ช่องจราจร 43.6 กม. 10 ช่องจราจร 30 กม. - รับปริมาณจราจรได้สูงสุดเพียง 100,000 คัน/วัน ซึ่งช่องทางช่วงรังสิต-คลองหลวง จะสามารถรับปริมาณจราจรได้ถึงปี 2540 เท่านั้น และช่องทางช่วงอื่น ๆ จะรับได้ไม่เกินปี พ.ศ.2549 ซึ่งจะทำให้ - การจราจรติดขัดเป็นอย่างมาก - ชะงักการเจริญเติบโตของพื้นที่ตามแนวเขตสัมปทาน - ไม่สามารถแบ่งรายได้ให้กรมทางหลวง (เพราะปริมาณการจราจรที่กรมทางหลวงสำรวจไว้สูงกว่า - ผิดจุดประสงค์ของทางหลวงสัมปทาน 2. <u>การลงทุน</u> (เมื่อทำผิวเป็นคอนกรีตทั้งหมด) ค่าก่อสร้าง (ไม่รวมเงินเพื่อ) 3,854 ล้านบาท ระยะเวลาคัมทุน 13 ปี ผลตอบแทนการลงทุนแก่บริษัท 19.02% ไม่สามารถตรวจสอบราคาและปริมาณค่าก่อสร้างได้

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

วิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสง	อิตาเลียนไทยฯ
1. <u>ค่าผ่านทาง</u> - ตามข้อเสนอ - ในปีเริ่มต้นแพงกว่าเล็กน้อย - ปรับค่าผ่านทาง 2 ครั้ง ที่ปี 2544 และ 2553 ซึ่งทำให้ รถมอเตอร์ไซด์และรถเก๋ง แพงกว่า รถเศรษฐกิจ ถูกกว่า (รถโดยสาร รถบรรทุก รถพ่วง) 4. <u>อายุสัมปทาน</u> 28 ปี - คิดคัมทูนปีที่ 18 - ระยะเวลาเก็บผลกำไร 10 ปี 5. <u>การประกันรายได้</u> ไม่มีตามข้อเสนอ	3. <u>ค่าผ่านทาง</u> - ตามข้อเสนอ โดยมีเงื่อนไขบังคับก่อนที่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จและเงื่อนไขอื่น ๆ จะทำให้ค่าผ่านทางสูงกว่าที่เสนอไว้ ในปีเริ่มต้นถูกกว่าเล็กน้อย - ปรับค่าผ่านทาง 4 ครั้งที่ปี 2541, 2546 2551 และปี 2556 ซึ่งทำให้ รถมอเตอร์ไซด์และรถเก๋ง ถูกกว่า รถเศรษฐกิจ แพงกว่า (รถโดยสาร รถบรรทุก รถพ่วง) 4. <u>อายุสัมปทาน</u> 25 ปี - คิดคัมทูนปีที่ 13 - ระยะเวลาเก็บผลกำไร 12 ปีซึ่งมากกว่า 5. <u>การประกันรายได้</u> พื้นฐานการวิเคราะห์ คิดจากปริมาณจราจรตามปริมาณของกรมทางหลวง ซึ่งในกรณีที่ปริมาณการจราจรต่ำกว่า กรมทางหลวงจะต้องจ่ายเงินประมาณ 7,100 ล้านบาท (จนตลอดอายุสัมปทาน)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

วิจิตรภัทรร่วมค้าสีแสง	อิตาเลียนไทยฯ																																																						
6. ผลประโยชน์ที่ให้กรมทางหลวง คิดที่ 25 ปี และปริมาณจราจรตามประมาณการของบริษัท อิตาเลียนไทยฯ เพื่อการเปรียบเทียบ <table data-bbox="299 607 802 1000"> <tr> <td>ภาษีการค้า 3.3%</td> <td>1,996</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ภาษีเงินได้ 35%</td> <td>13,519</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ค่าเช่าที่ดิน</td> <td>0.8</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>แบ่งกำไร 40/60</td> <td>6,207</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>รวม</td> <td><u>21,723</u></td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ให้มากกว่า</td> <td><u>11,362</u></td> <td>ล้านบาท</td> </tr> </table> - สำหรับปริมาณจราจรเพิ่มขึ้น กรมทางหลวง ได้ผลประโยชน์เพิ่มจากการแบ่งกำไร 40/60 รูปแบบทางหลวงสัมปทานที่เสนอรับปริมาณจราจรได้มากกว่านี้ - รายได้ที่กรมทางหลวงจะได้เพิ่มในช่วงสัมปทานอีก 3 ปีที่บริษัทเสนอ <table data-bbox="299 1356 802 1633"> <tr> <td>ภาษีการค้า 3.3%</td> <td>539</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ภาษีเงินได้ 35%</td> <td>4,504</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ค่าเช่าที่ดิน</td> <td>0.1</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>แบ่งกำไร 40/60</td> <td><u>3,346</u></td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>รวม</td> <td><u>8,389</u></td> <td>ล้านบาท</td> </tr> </table>	ภาษีการค้า 3.3%	1,996	ล้านบาท	ภาษีเงินได้ 35%	13,519	ล้านบาท	ค่าเช่าที่ดิน	0.8	ล้านบาท	แบ่งกำไร 40/60	6,207	ล้านบาท	รวม	<u>21,723</u>	ล้านบาท	ให้มากกว่า	<u>11,362</u>	ล้านบาท	ภาษีการค้า 3.3%	539	ล้านบาท	ภาษีเงินได้ 35%	4,504	ล้านบาท	ค่าเช่าที่ดิน	0.1	ล้านบาท	แบ่งกำไร 40/60	<u>3,346</u>	ล้านบาท	รวม	<u>8,389</u>	ล้านบาท	6. ผลประโยชน์ที่ให้กรมทางหลวง คิดที่ 25 ปี และปริมาณจราจรตามประมาณการของ บริษัท อิตาเลียนไทยฯ เพื่อการเปรียบเทียบ <table data-bbox="938 607 1457 1000"> <tr> <td>ภาษีการค้า</td> <td>ไม่มี</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ภาษีเงินได้ 35%</td> <td>9,361</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ค่าเช่าที่ดิน</td> <td>1,000</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>แบ่งกำไร 40/60</td> <td>ไม่มี</td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td colspan="3">(ถ้าปริมาณจราจรมากกว่าที่คาด)</td> </tr> <tr> <td>รวม</td> <td><u>10,361</u></td> <td>ล้านบาท</td> </tr> <tr> <td>ให้น้อยกว่า</td> <td><u>11,362</u></td> <td>ล้านบาท</td> </tr> </table> - รายได้ที่อาจจะได้จากปริมาณจราจรเพิ่มขึ้นตามข้อเสนอไม่มี รูปแบบทางหลวงสัมปทานที่เสนอรับปริมาณจราจรได้สูงสุดไม่เกิน 100,000 คัน/วัน ซึ่งจะถึงภายในไม่กี่ปีข้างหน้า - ถ้ากรมทางหลวงเก็บค่าผ่านทางเอง จากอายุสัมปทานที่น้อยกว่า 3 ปี จะได้เงิน 15,488 ล้านบาท - กรมทางหลวงไม่สามารถเก็บเงินจนวนนี้ได้เนื่องจากเงื่อนไขของบริษัทฯ ที่จะขอปรับอายุสัมปทานเมื่อใดก็ได้	ภาษีการค้า	ไม่มี	ล้านบาท	ภาษีเงินได้ 35%	9,361	ล้านบาท	ค่าเช่าที่ดิน	1,000	ล้านบาท	แบ่งกำไร 40/60	ไม่มี	ล้านบาท	(ถ้าปริมาณจราจรมากกว่าที่คาด)			รวม	<u>10,361</u>	ล้านบาท	ให้น้อยกว่า	<u>11,362</u>	ล้านบาท
ภาษีการค้า 3.3%	1,996	ล้านบาท																																																					
ภาษีเงินได้ 35%	13,519	ล้านบาท																																																					
ค่าเช่าที่ดิน	0.8	ล้านบาท																																																					
แบ่งกำไร 40/60	6,207	ล้านบาท																																																					
รวม	<u>21,723</u>	ล้านบาท																																																					
ให้มากกว่า	<u>11,362</u>	ล้านบาท																																																					
ภาษีการค้า 3.3%	539	ล้านบาท																																																					
ภาษีเงินได้ 35%	4,504	ล้านบาท																																																					
ค่าเช่าที่ดิน	0.1	ล้านบาท																																																					
แบ่งกำไร 40/60	<u>3,346</u>	ล้านบาท																																																					
รวม	<u>8,389</u>	ล้านบาท																																																					
ภาษีการค้า	ไม่มี	ล้านบาท																																																					
ภาษีเงินได้ 35%	9,361	ล้านบาท																																																					
ค่าเช่าที่ดิน	1,000	ล้านบาท																																																					
แบ่งกำไร 40/60	ไม่มี	ล้านบาท																																																					
(ถ้าปริมาณจราจรมากกว่าที่คาด)																																																							
รวม	<u>10,361</u>	ล้านบาท																																																					
ให้น้อยกว่า	<u>11,362</u>	ล้านบาท																																																					

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

วิจิตรภัทรร่วมค้าส่อง	อิตาเลียนไทยฯ
สรุปผลประโยชน์แก่กรมทางหลวงที่ 28 ปี ผลประโยชน์ที่ให้แก่กรมทางหลวง (โดยประมาณ) <u>30,112</u> ล้านบาท	สรุปผลประโยชน์แก่กรมทางหลวงที่ 25 ปี 10,361 ล้านบาท กรมทางหลวงเก็บ ค่าผ่านทาง 3 ปี <u>15,488</u> ล้านบาท รวม <u>25,849</u> ล้านบาท แต่อย่างไรก็ดีเมื่อนำเงินที่บริษัท อิตาเลียนไทย อ้างว่ากรมทางหลวงจะเก็บได้ 15,488 ล้านบาท โดยไม่หักเงินที่กรมทางหลวงจะต้องประกัน รายได้ 7,100 ล้านบาทแล้ว บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ยังให้น้อยกว่า 4,263 ล้านบาท
7. การขอการส่งเสริมการลงทุน ไม่มีเงื่อนไข	7. การขอการส่งเสริมการลงทุน ต้องดำเนินการแล้วเสร็จก่อนลงนามในสัญญา สัมปทาน ผลประโยชน์ที่ได้จากการส่งเสริมการลงทุนประมาณ 400 ล้านบาท รวมดอกเบี้ย 13% ถึงปีคัมทุน 12 ปี เป็นเงินประมาณ 1,730 ล้านบาท ถ้าไม่ได้การส่งเสริมการลงทุนบริษัทอิตาเลียนไทยฯต้อง เพิ่มค่าผ่านทางและ/หรือยืดอายุสัมปทานจากที่เสนอ
สรุป กรมทางหลวงและรัฐบาลจะได้รับผลประโยชน์ เป็นค่าตอบแทนตลอดอายุสัญญาสัมปทาน เป็นเงินทั้งสิ้น <u>30,112</u> ล้านบาท	สรุป กรมทางหลวงและรัฐบาลจะได้รับผลประโยชน์ เป็นค่าตอบแทนตลอดอายุสัญญาสัมปทาน เป็นเงิน 25,849 ล้านบาท หักรายได้ที่ประกัน -7,100 ล้านบาท ผลประโยชน์จากการส่งเสริมการลงทุน -1,730 ล้านบาท รวมทั้งสิ้น <u>17,019</u> ล้านบาท

นอกจากเงื่อนไขที่บริษัททั้ง 2 ได้เสนอแล้ว ยังมีเงื่อนไขที่กล่าวอย่างไม่ทราบชัด เจนว่าจะให้ผลประโยชน์ต่อรัฐบาลหรือต้องการผลประโยชน์เป็นจำนวนเท่าใด ดังนี้ ๑

1. บริษัทวิจิตรภักดิ์ร่วมค้าส่งแปรอัตราค่าผ่านทางเมื่อไรก็ได้

เงื่อนไขข้อ 2 ผลตอบแทนการลงทุนและอายุสัมปทาน

โดยใช้อัตราเงินเฟ้อ 5.0 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ตลอดอายุสัมปทาน ค่าภาษีอากร 3.30 เปอร์เซ็นต์ ของค่าธรรมเนียมผ่านทางที่เก็บได้ ประมาณเงินรายรับรายจ่ายคงเหลือ (Cash Flow) ได้ตามตารางที่ 11.6.2 สำหรับอายุสัมปทาน 30 ปี นับตั้งแต่วันลงนามสัญญาสัมปทานจะได้ผลตอบแทนในการลงทุน (Internal Rate of Return - Irr) 17.55 เปอร์เซ็นต์

เมื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุน (Inter Rate of Return -IRR) สำหรับอายุสัมปทานที่ต่างกันจะเป็นได้ว่าในช่วงอายุสัมปทาน 27 ปีขึ้นไป อัตราการเพิ่มของผลตอบแทนการลงทุน (Inter Rate of Return) เทียบกับจำนวนอายุสัมปทานที่เพิ่มเริ่มลดลง ซึ่งถ้ามองทางด้านผู้ลงทุน ช่วงอายุสัมปทาน 28 ปี จะเป็นช่วงที่ดีที่สุด (จากตารางที่ 5.2)

๑บริษัทอิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด, "รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี." เอกสารชี้แจงเรื่องโครงการทางหลวงตอนรังสิต-สระบุรี เสนอที่กระทรวงคมนาคม 17 สิงหาคม พ.ศ.2532. (อัดสำเนา)

ตารางที่ 5.2 อัตราค่าผ่านทางตามชนิดของรถตามข้อเสนอของบริษัทจำกัดร่วมค้าสี่แสง

ชนิดรถ	MC		PC, LT, LB		MT, HB		HB	
	ต่อ ด้าน	เฉลี่ยต่อ กิโลเมตร	ต่อ ด้าน	เฉลี่ยต่อ กิโลเมตร	ต่อ ด้าน	เฉลี่ยต่อ กิโลเมตร	ต่อ ด้าน	เฉลี่ยต่อ กิโลเมตร
อัตรา 1	5	0.204	10	0.408	20	0.815	30	1.223
อัตรา 2	7	0.285	15	0.612	25	1.019	35	1.427
อัตรา 3	7-10	0.285- 0.408	20	0.815	30	1.223	40	1.630
อัตรา 4	10-15	0.408- 0.612	30	1.223	40	1.630	50	2.038
อัตรา 5	15	0.612	40	1.630	50	2.038	60	2.456

ที่มา : บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด

การจะใช้อัตราใดในช่วงใด จะพิจารณาจากผลตอบแทนการลงทุนที่เป็นธรรม
คือ จะจัดเก็บอัตราค่าธรรมเนียมผ่านทางที่ให้อัตราผลตอบแทนการลงทุน (Internal Rate of Return)
อยู่ในช่วง 17-18%

2. บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสี่แสงขอให้รัฐบาลประกันรายได้

เงื่อนไขข้อที่ 2.5 การสนับสนุนจากกรมทางหลวง

กรมทางหลวงจะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ในการให้ข้อมูลให้การเห็นชอบหรืออนุมัติในส่วนที่ต้องรับการเห็นชอบหรืออนุมัติจากกรมทางหลวงในการก่อสร้าง บำรุงรักษา ซ่อมแซม ขยายทางและดำเนินการทางหลวงสัมปทาน

กรมทางหลวงจะต้องรับหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้ขอรับสัมปทาน ในการขออนุมัติและอนุญาตจากหน่วยงานรัฐบาล รัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการดำเนินการของผู้ขอรับสัมปทาน

กรมทางหลวงจะต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ที่จะรักษาระดับปริมาณจราจรไม่ให้ต่ำกว่าที่ประมาณไว้ตามบทที่ 4 "การศึกษาเรื่องจราจร" โดยไม่สนับสนุนให้สร้างทางหรือการคมนาคมประเภทอื่นทดแทนที่จะผันการจราจรไปจากทางหลวงสัมปทาน และกรมทางหลวงจะต้องไม่สร้างทางใหม่ในแนวเดียวที่ทดแทนกันได้ (Corridor) กับทางหลวงสัมปทาน ในกรณีที่กรมทางหลวงสร้างทางใหม่ในแนวดังกล่าว กรมทางหลวงจะต้องชดเชยค่าธรรมเนียมผ่านทางที่ลดลงจากที่ประมาณไว้ อันเนื่องมาจากปริมาณจราจรที่ลดลง

กรมทางหลวงจะต้องจ่ายค่าชดเชยสำหรับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น หรือรายได้ที่ลดลง อันเนื่องมาจากการแก้ไขกฎหมายหรือกฎหมายที่ออกใหม่หลังจากเริ่มสัญญาสัมปทาน ที่เกี่ยวข้องกับทางหลวงสัมปทานภาษีอากร และอื่นๆ

ค่าชดเชยต่างๆเหล่านี้ จะต้องจ่ายภายใน 30 วัน หลังจากผู้ขอรับสัมปทานได้มีหนังสือเรียกเก็บพร้อมกับข้อมูลประกอบ

3. บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสี่แสงขอสิทธิหยุดดำเนินการ

เงื่อนไขข้อที่ 2.6.2 การหยุดดำเนินการ

ผู้รับสัมปทานขอสิทธิที่จะหยุดดำเนินการทางหลวงสัมปทานทั้งหมด หรือบางส่วนชั่วคราวหรือถาวร ในกรณีที่กรมทางหลวง ไม่ได้ให้การสนับสนุนตามเงื่อนไขในข้อเสนอนี้ โดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรแก่กรมทางหลวง ถึงวัน เวลา ส่วนของทางหลวงสัมปทานที่จะหยุดดำเนินการ และเหตุผลในการหยุดดำเนินการ ล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 2 อาทิตย์

กรมทางหลวงจะต้องจ่ายค่าชดเชยสำหรับเงินลงทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น หรือรายได้ที่ลดลง เนื่องจากการหยุดดำเนินการของผู้รับสัมปทานตามหัวข้อนี้

4. บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสี่แสงเลิกสัญญาได้โดยได้รับชดเชย

เงื่อนไขข้อที่ 2.6.3 การบอกเลิกสัญญาโดยกรมทางหลวง

กรมทางหลวงมีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญาสัมปทานก่อนหมดอายุสัมปทาน โดยแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ผู้รับสัมปทาน ในกรณีดังต่อไปนี้

1. ผู้รับสัมปทานไม่ปฏิบัติตามข้อเสนอขอรับสัมปทานนี้ ภายใน 90 วัน นอกจากระยะเวลาก่อสร้างแล้วเสร็จ หลังจากกรมทางหลวงมีหนังสือแจ้งให้ปฏิบัติหรือแก้ไข หรือ
2. ผู้รับสัมปทาน ดำเนินการก่อสร้างไม่แล้วเสร็จภายใน 1 ปี หลังจากกำหนดเวลาแล้วเสร็จในข้อ 2.2.3 หรือ
3. ผู้รับสัมปทาน ล้มละลาย หรือเลิกกิจการ

ในกรณีที่กรมทางหลวงบอกเลิกสัญญาสัมปทาน กรมทางหลวงจะต้องจ่ายเงินชดเชยสัมปทาน สำหรับสิ่งก่อสร้างที่ดำเนินการก่อสร้างไปแล้ว วัสดุ และสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ที่ผู้รับสัมปทานจัดเตรียมไว้เพื่อการดำเนินการและบำรุงรักษาทางหลวงสัมปทาน

หลังจากที่กรมทางหลวงได้จ่ายค่าชดเชยให้ผู้รับสัมปทาน ผู้ขอรับสัมปทาน จะส่งมอบพื้นที่สัมปทานพร้อมสิ่งก่อสร้างคืนให้แก่กรมทางหลวงตามสภาพที่เป็นอยู่ เอกสารทางวิชาการ และ คู่มือดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับทางหลวงสัมปทานฯ วัสดุ และสิ่งหามทรัพย์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ และบำรุงรักษาทางหลวงสัมปทานฯ ที่มีอยู่

ภายใน 90 วัน หลังจากที่ได้รับหนังสือบอกเลิกสัญญาสัมปทาน ผู้ขอรับสัมปทาน ขอสิทธิที่จะนำเรื่องเสนอให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด ตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการของประเทศไทยและ แจ้งเรื่องให้กรมทางหลวงเพื่อดำเนินการต่อไป ในกรณีที่ผู้ขอรับสัมปทานไม่ได้ดำเนินการนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าผู้ขอรับสัมปทานยอมรับในการยกเลิกสัญญาสัมปทาน และจะเลิกดำเนินการกรมทางหลวงสัมปทาน ภายใน 90 วัน หลังจากที่ได้รับหนังสือบอกเลิกสัมปทาน และได้รับค่าชดเชยเรียบร้อยแล้ว

เงื่อนไขข้อที่ 2.6.4 กล่าวถึงการบอกเลิกสัญญาโดยผู้ขอรับสัมปทาน

ผู้ขอรับสัมปทานขอสิทธิที่จะยกเลิกสัญญาสัมปทานก่อนจะหมดอายุสัมปทาน โดยการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรแก่กรมทางหลวง ในกรณีที่กรมทางหลวงไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อเสนอสัมปทาน นี้ ภายใน 90 วัน หลังจากที่กรมทางหลวงได้รับหนังสือแจ้งจากผู้ขอรับสัมปทานให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อเสนอสัมปทาน

ในกรณีที่ผู้ขอรับสัมปทานบอกเลิกสัญญาสัมปทาน กรมทางหลวงจะต้องจ่ายเงินชดเชยให้ผู้ขอรับสัมปทานเป็นมูลค่าตามข้อ 2.8

หลังจากที่กรมทางหลวงได้จ่ายค่าชดเชยให้ผู้ขอรับสัมปทาน ผู้ขอรับสัมปทาน จะส่งมอบพื้นที่สัมปทานพร้อมสิ่งก่อสร้างคืนให้กรมทางหลวงตามสภาพที่เป็นอยู่ เอกสารทางวิชาการและคู่มือดำเนินการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับทางหลวงสัมปทานฯ วัสดุ และสิ่งหามทรัพย์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ และบำรุงรักษาทางหลวงสัมปทานฯ ที่มีอยู่

ในกรณีที่กรมทางหลวงไม่เห็นด้วยกับผู้ขอรับสัมปทาน ในการบอกเลิกสัมปทาน กรมทางหลวงมีสิทธิที่จะนำเรื่องเสนอให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด ตามพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการของประเทศไทย และแจ้งเรื่องให้ผู้ขอรับสัมปทานเพื่อดำเนินการต่อไป ภายใน 90 วัน หลังจากที่กรมทางหลวงได้รับหนังสือแจ้งเลิกสัญญาสัมปทานจากผู้ขอรับสัมปทาน ในกรณีที่กรมทางหลวงไม่ได้ดำเนินการนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่ากรมทางหลวงยอมรับในการบอกเลิกสัญญาสัมปทาน และผู้ขอรับสัมปทานจะเลิกดำเนินการทางหลวงสัมปทานภายใน 90 วัน หลังจากที่มีหนังสือแจ้งบอกเลิกสัญญาสัมปทานและได้รับค่าชดเชยเรียบร้อยแล้ว

5. กรมทางหลวงชดเชยกำไรให้บริษัทจำกัดที่ค้าส่งด้วย

เงื่อนไขข้อที่ 2.8 กล่าวถึงการเพิกถอนสัมปทาน

ในกรณีที่กรมทางหลวงจะใช้สิทธิเพิกถอนสัมปทานก่อนหมดอายุสัมปทาน ตาม มาตรา 9 หรือ 11 ของข้อบัญญัติทางหลวงสัมปทาน กรมทางหลวงจะใช้สิทธินี้ได้ก็ต่อเมื่อ แจ้งให้ผู้ขอรับ สัมปทานล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 1 ปี ก่อนการยกเลิกสัญญาสัมปทาน และกรมทางหลวงจะต้องจ่ายค่าชดเชยตาม ค่ามากของ

1. ค่าทางเศรษฐศาสตร์ของสัมปทานทางหลวง ซึ่งถือค่าปัจจุบันของ ผลตอบแทนที่คาดว่าจะ ได้ตลอดอายุสัมปทานที่เหลือ โดยเทียบจากข้อมูลรายได้ของผู้รับสัมปทาน ในอดีตที่ผ่านมา มาจนถึงการยกเลิกสัญญาสัมปทาน

2. ค่าซึ่งจะทำให้อัตราผลตอบแทนการลงทุน (Internal Rate of Return - IRR) ของผลตอบแทนที่ได้รับมาแล้ว รวมกับค่าชดเชยต่อเงินที่ลงทุนไปไม่น้อยกว่า 17.5% โดยคิดค่าเงินที่เริ่มสัญญาสัมปทาน

3. ราคาตลาดของค่าก่อสร้าง วัสดุ และสิ่งทวีสัมปทานอื่น ๆ ที่ผู้ขอ รับสัมปทานจัดเตรียมไว้ เพื่อดำเนินการและบำรุงรักษาทางหลวงสัมปทาน

หลังจากที่กรมทางหลวงได้จ่ายค่าชดเชยให้ผู้ขอรับสัมปทาน ผู้ขอรับสัมปทาน จะส่งมอบพื้นที่สัมปทานพร้อมสิ่งก่อสร้างคืนให้กรมทางหลวงตามสภาพที่เป็นอยู่ เอกสารทางวิชาการ และคู่มือ ดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับทางหลวงสัมปทาน วัสดุ และสิ่งทวีสัมปทานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ และ บำรุงรักษาทางหลวงสัมปทานที่มีอยู่

6. เหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้น (Exceptional Events) ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่อัตราค่าเงินไทยฯ

เสนอ¹⁰

ได้แก่ เหตุการณ์ที่อยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของกรมทางหลวงและ/หรือ บริษัท ผู้ขอรับสัมปทานและอาจจะเกิดขึ้นได้ในเวลาหนึ่งเวลาใดของอายุสัมปทาน ซึ่งส่งผลกระทบในทางเสียหายต่อ บริษัทผู้ขอรับสัมปทานในการดำเนินโครงการก่อสร้าง และบูรณะระบบทางหลวงสัมปทานให้ต่ำกว่าพื้นฐานของ ข้อเสนออื่น อันประกอบด้วย

6.1 ความผันผวนทางเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ส่งผลให้เกิดมีภาวะเงินเฟ้อ (วัดจาก Consumer Price Index) ในปีหนึ่งปีใดสูงเกินกว่า 15% ต่อปี หรือมีอัตราภาวะเงินเฟ้อสะสมของแต่ละช่วงเวลาระหว่างวันที่ได้มีการปรับอัตราค่าผ่านทางล่าสุด ถึงวันที่กำหนดจะมีการปรับค่าผ่านทางครั้งต่อไปเกินกว่า 30% ทั้งนี้ให้นับวันที่ลงนามสัญญาสัมปทานเป็นวันที่ได้มีการปรับอัตราค่าผ่านทางครั้งแรก

6.2 ความผันผวนของตลาดการเงินอันเป็นเหตุให้เกิดภาวะอัตราดอกเบี้ยสูงเกินกว่าสถานะการปกติ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการระบบทางหลวงสัมปทาน เพิ่มขึ้นเกินกว่าประมาณการของโครงการซึ่งส่งผลกระทบต่อในทางเสียหาย

6.3 การกระทำหรือการยกเว้นการกระทำใด ๆ ของกรมทางหลวง รัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินโครงการ

6.4 การหยุดงาน (Strike, Riot and Civil Commotion) หรือภาวะการขาดแคลนวัสดุก่อสร้างที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการซึ่งทำให้งานต้องล่าช้าหรือชะงักงัน

6.5 เหตุสุดวิสัยอื่น ๆ อันได้แก่ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบริษัทผู้รับสัมปทานไม่อาจป้องกันได้ แม้ได้มีการจัดการระมัดระวังตามสมควรแล้ว

6.6 เหตุอันเกิดจากความล่าช้าในการดำเนินการตามเงื่อนไขบังคับก่อน (Condition Precedent) ของสัญญาสัมปทาน โดยรวมถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

6.6.1 บริษัทผู้ขอรับสัมปทานได้รับคำรับรองการส่งมอบพื้นที่สัมปทานทางหลวงตามแผนงานของข้อเสนอขอรับสัมปทาน รวมถึงการจัดการให้ที่ดินเพิ่มเติมในกรณีจำเป็นเพื่อการก่อสร้าง ดำเนินการและบำรุงรักษาระบบทางหลวงสัมปทานจากกรมทางหลวง

6.6.2 บริษัทผู้ขอรับสัมปทานได้รับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนให้มีสิทธิและประโยชน์สูงสุดภายในพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520

6.6.3 บริษัทผู้ขอรับสัมปทาน ได้รับการยืนยันจากกรมทางหลวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาสัมปทานในการดำเนินการลงทุนในโครงการระบบทางหลวงสัมปทาน เพื่อให้บริษัทผู้ขอรับสัมปทานสามารถดำเนินการตามข้อเสนอขอรับสัมปทาน

6.6.4 บริษัทผู้ขอรับสัมปทาน ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากสถาบันการเงินต่าง ๆ เพื่อใช้ในการก่อสร้างดำเนินการ และบำรุงรักษาระบบทางหลวงสัมปทาน

6.7 มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อกฎหมาย หรือได้มีการออกกฎหมายใหม่ ภายหลังจากวันยื่นขอรับสัมปทาน ซึ่งมีผลเสียหายต่อการดำเนินการตามโครงการ

ซึ่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นขึ้น บริษัทผู้ขอรับสัมปทานและกรมทางหลวงจักได้ทำการเจรจาและหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อลด และ/หรือ จำกัดผลเสียหายที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อรักษาลบประโยชน์ของผู้ขอรับสัมปทานให้อยู่ในระดับใกล้เคียงของข้อเสนอ โดยวิธีหนึ่งวิธีใด หรือหลายวิธีซึ่งประกอบด้วย

- การขยายระยะเวลาของการขอรับสัมปทาน และ/หรือ การขยายระยะเวลาการก่อสร้าง
- การปรับอัตราค่าผ่านทาง และ/หรือ การปรับระยะเวลาการปรับอัตราค่าผ่านทาง
- เปลี่ยนแปลงผลตอบแทน และ/หรือ กำหนดการจ่ายค่าตอบแทนแก่กรมทางหลวง
- วิธีการอื่น ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายเห็นว่าเหมาะสม

แต่อย่างไรก็ตาม คงไม่เป็นการสมควรที่ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงว่า รัฐบาลควรที่จะเลือกเอกชนรายใดรายหนึ่ง ทั้งในที่สุดแล้วมติของคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเสียเองตามมติ เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2533

5.3.1 ผลประโยชน์จากการทำโครงการนี้เมื่อรัฐบาลเลือกเอกชนรายใดรายหนึ่งใน 2 บริษัทที่ได้ทำการยื่นข้อเสนอ

5.3.1.1 ชนิดของผลประโยชน์

1. รัฐบาลไม่ต้องนำเงินงบประมาณมาลงทุนเกี่ยวกับโครงการนี้แต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกันสามารถนำเงินงบประมาณไปลงทุนในโครงการอื่น

2. รัฐบาลสามารถแก้ปัญหาการจราจรในช่วงรังสิต-สระบุรีได้ตามที่กรมทางหลวงได้คาดการณ์ว่า ขณะนี้เส้นทางดังกล่าวจะรับสภาพการจราจรได้แค่ พ.ศ.2540 นี้เท่านั้น

3. ผลประโยชน์ที่กรมทางหลวงจะได้รับ ได้แก่ ภาษีการค้า ภาษีเงินได้ ค่าเช่าที่ดิน รวมถึงรายได้ที่กรมทางหลวงจะได้เพิ่มในช่วงสัมปทานอีก 3 ปี ซึ่งข้อเสนอนี้เป็นของบริษัทวิจิตรภักดิ์ฯ ส่วนบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้ยื่นข้อเสนอว่ากรมทางหลวงไม่สามารถเก็บเงินจนวนนี้ เนื่องจากเงื่อนไขของบริษัทที่จะขอปรับอายุสัมปทานเมื่อใดก็ได้

5.3.1.2 มูลค่าของผลประโยชน์

1. ด้านปริมาณ

1.1 ในส่วนของต้นทุนที่รัฐบาลไม่ต้องลงทุนนี้ จากข้อมูลของบริษัทวิจิตรภักดิ์ฯ นั้น ถ้ารัฐบาลลงทุนเองจะต้องลงทุนถึง 4,591 ล้านบาท ซึ่งเงินลงทุนนี้ยังไม่รวมถึงอัตราเงินเพื่อ ส่วนของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ รัฐบาลจะต้องลงทุนเพียง 3,854 ล้านบาท

1.2 ผลประโยชน์ที่ให้กรมทางหลวงนั้นทางบริษัทวิจิตรภักดิ์ฯ แบ่งผลประโยชน์ที่จะให้กรมทางหลวงจากค่าภาษีการค้า 3.3% เป็นเงิน 1,996 ล้านบาท ภาษีเงินได้ 35% 13,519 ล้านบาท ค่าเช่าที่ดิน (อาศัยข้อมูลของบริษัทวิจิตรภักดิ์ฯ ยื่นครั้งแรก) เป็นเงิน 0.8 ล้านบาท แบ่งกำไร 40/60 6,207 ล้านบาท รวม 21,723 ล้านบาท

ส่วนรายได้ที่กรมทางหลวงจะได้เพิ่มในช่วงสัมปทานอีก 3 ปี ที่บริษัทเสนอนั้น จะได้เป็นค่าภาษีการค้า 3.3% 539 ล้านบาท ภาษีเงินได้ 35% 4,504 ล้านบาท ค่าเช่าที่ดิน 0.1 ล้านบาท แบ่งกำไร 40/60 3,346 ล้านบาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 8,389 ล้านบาท

ส่วนรายได้ที่กรมทางหลวงจะได้รับจากบริษัทอิตาเลียนไทยฯ โดยแบ่งเป็นผลประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ ภาษีการค้าไม่มี ภาษีเงินได้ 35% 9,361 ล้านบาท ค่าเช่าที่ดิน 1,100 ล้านบาท แบ่งกำไร ไม่มี รวม 10,361 ล้านบาท ส่วนรายได้ที่กรมทางหลวงจะได้เพิ่มในช่วงสัมปทานอีก 3 ปี จะได้เงิน 15,488 ล้านบาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่ว่า บริษัทสามารถขอปรับอายุสัมปทานเมื่อใดก็ได้

2. ด้านคุณภาพ

2.1 รัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาการจราจรได้ เพราะจากการประมาณการของกรมทางหลวงได้สำรวจและรวบรวมสถิติไว้เมื่อ ปี 30 พบว่า มีรถวิ่งประมาณ 142,300 คันต่อวัน โดยมีอัตราส่วนของรถประเภทต่าง ๆ แปรผันไปตามช่วงทาง และระยะทางได้ดังนี้ คือ

ก. รถเก๋งส่วนบุคคล	21 - 46%
ข. รถบรรทุก 10 ล้อ	23 - 41%
ค. รถบรรทุก 6 ล้อ	6 - 15%
ง. รถบัส	7 - 10%
จ. รถบิคอปโดยสาร	3 - 11%

จะเห็นได้ว่า รถส่วนใหญ่ที่วิ่งสายนี้คือ รถบรรทุก 10 ล้อ และรถเก๋งส่วนบุคคล ซึ่งส่วนใหญ่เป็นรถที่ขนส่งสินค้า และการติดต่อธุรกิจส่วนใหญ่ แต่ถ้ารถทั้ง 2 ประเภทต้องมาติดการจราจรในแถบนี้แล้ว จะมีผลกระทบต่อธุรกิจและสินค้าที่ขนส่งอย่างไรบ้าง รวมถึงการสูญเสียน้ำมันที่ดูจะมีความสำคัญขั้นทุกที

5.3.1.3 บุคคลที่ได้รับผลประโยชน์

1. พรรคการเมือง ดูเหมือนว่าพรรคกิจสังคมซึ่งมี นายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมจะมีส่วนผลักดันโครงการนี้อย่างมาก พร้อมกันนั้นจะเห็นได้ว่า ความผูกพันระหว่างบริษัทวิจิตรภัณฑ์ กับนายมนตรีเองก็มีความสนิทสนมกัน เพราะบริษัทวิจิตรภัณฑ์นี้เป็นฐานทางการเงินให้กับพรรคกิจสังคม และบริษัทวิจิตรภัณฑ์ก็ทำมาหากินกับกระทรวงนี้มานาน ส่วนบริษัทนี้เอง เดิมทีนายบรรหาร ศิลปอาชา เคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการผู้จัดการ เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงลาออกจากตำแหน่งดังกล่าว

2. ประชาชน จะเห็นได้ว่า ประชาชนที่วิ่งรถในถนนดังกล่าว ถึง 142,300 คันต่อวัน จะได้รับความสะดวกจากโครงการดังกล่าวมากขึ้น

5.3.2 ผลเสียจากการทำโครงการดังกล่าว ถ้ารัฐบาลเลือกเอกชนรายใดรายหนึ่ง เข้ามารับสัมปทาน

5.3.2.1 ชนิดของผลเสีย

1. ค่าผ่านทางที่กลุ่มแนวร่วม ส.ส.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อการพัฒนา ได้ออกมาทำการคัดค้านอย่างมากก็คือ เรื่องนี้

ตารางที่ 5.3 การเปรียบเทียบอัตราค่าผ่านทางของบริษัทจำกัดร่วมสี่แสงและบริษัทอิตาเลียนไทย

	ข้อเสนอของบริษัทจำกัดร่วมสี่แสง เมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2533 ซึ่งต้องมีทางขนานตลอดสาย	ข้อเสนอของบริษัทอิตาเลียนไทย เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2533 ซึ่งต้องมีทางขนานตลอดสาย
1. อัตราค่าผ่านทาง		
1.1 รถ 4 ล้อ	40	35
1.2 รถ 6 ล้อ	60	55
1.3 รถ 10 ล้อ	100	95

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ พรรคบางชนชาวไทย

จากค่าผ่านทางที่ทั้ง 2 บริษัทได้นำเสนอนี้ ทางกลุ่มแนวร่วม ส.ส.อีสานได้อ้างว่า ทางรังสิต-สระบุรีจะมีด่านทั้งสิ้น 3 ด่านในสายสัมปทานรังสิต-สระบุรี และอีก 4 ด่านในทางสายสระบุรี-นครราชสีมา ซึ่งประชาชนต้องเสียค่าผ่านทางประมาณ 210-700 บาท/การไป-กลับ 1 เที่ยว

2. เงื่อนไขและเหตุการณ์ที่ยกเว้นของบริษัททั้งสอง

2.1 สำหรับเงื่อนไขของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสี่แสง จำกัด ที่ได้เสนอเงื่อนไขในเรื่องผลตอบแทนการลงทุนและอายุสัมปทาน ที่เขียนไว้ว่า "การจะใช้อัตราใดในช่วงใดจะพิจารณาจากผลตอบแทนการลงทุนที่เป็นธรรม คือ จะจัดเก็บอัตราค่าธรรมเนียมผ่านทางที่ให้อัตราผลตอบแทนการลงทุนอยู่ในช่วง 17-18%" ทั้งความในเอกสารได้ระบุไว้ว่า อัตราค่าธรรมเนียมผ่านทางที่เสนอนั้นได้เพื่อสำหรับอัตราเงินเพื่อที่คาดว่าจะมี ในกรณีที่อัตราเงินเพื่อสูงกว่าที่ประมาณไว้ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซม ขยายทาง และดำเนินการทางหลวงสัมปทานเป็นไปอย่างเรียบร้อย และเพื่อประโยชน์แก่ประชาชนผู้ใช้ทางหลวงสัมปทาน ผู้ขอสัมปทานขอปรับค่าธรรมเนียมผ่านทาง... การระบุในสัญญาดังกล่าวเท่ากับเป็นการขอปรับค่าผ่านทางได้ในทุกช่วงเวลาสัมปทาน ทั้งยังมีการกำหนดอัตราขั้นต่ำไว้ทั้งในข้อ 2.4.1 และ 2.4.2 อีกด้วย ซึ่งเงื่อนไขนี้ตรงกับเหตุการณ์ยกเว้นของบริษัทตาเลี่ยนไทยฯ ในข้อที่ 1 และ 2 เช่นกัน

2.2 ส่วนในเงื่อนไขข้อที่ 2.5 ที่กล่าวถึงการสนับสนุนจากกรมทางหลวงในเอกสารที่ระบุว่า... กรมทางหลวงจะต้องชดเชยค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นหรือรายได้ที่ลดลงอันเนื่องมาจากการแก้ไขกฎหมาย หรือกฎหมายที่ออกใหม่หลังจากเริ่มสัญญาสัมปทานที่เกี่ยวข้องทางหลวงสัมปทาน ภาษีอากร และอื่น ๆ ทั้งค่าชดเชยต่าง ๆ เหล่านี้จะต้องจ่ายภายใน 30 วันหลังจากผู้ขอรับสัมปทานได้มีหนังสือเรียกเก็บพร้อมข้อมูลประกอบ จุดนี้ทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่า เงื่อนไขดังกล่าวเป็นข้อผูกมัดความรับผิดชอบของกรมทางหลวงโดยไม่เปิดโอกาสให้มีการเจรจา ซึ่งเงื่อนไขมีความคล้ายกับเงื่อนไขของบริษัทตาเลี่ยนไทยฯ ในข้อ 7

2.3 สำหรับหัวข้อในเงื่อนไขข้อที่ 2.6.2 ในเรื่องการหยุดดำเนินการในเอกสารของบริษัทวิจิตรก่อสร้างร่วมค้าสี่แสง ที่ระบุไว้ว่าในกรณีที่กรมทางหลวงไม่ได้ให้การสนับสนุนตามเงื่อนไขข้อเสนอนี้... กรมทางหลวงจะต้องชดเชยสำหรับเงินลงทุนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น จุดนี้ทำให้เราเห็นได้ว่า การที่จะยกเรื่องการไม่ได้ให้การสนับสนุนขึ้นมาเป็นข้ออ้างดูเหมือนว่าจะไม่สามารถเอาอะไรมาวัดได้ และจุดนี้นับว่าเป็นตัวแปรที่สำคัญได้เช่นกัน

2.4 หัวข้อในเรื่องการบอกเลิกสัญญาโดยกรมทางหลวง จากเอกสาร จะเห็นได้ว่าไม่ว่ากรมทางหลวงจะบอกเลิกเองหรือผู้รับสัมปทานจะเป็นผู้ขอยกเลิกกรมทางหลวงก็ต้องจ่ายเงินชดเชยให้กับผู้รับสัมปทานทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่าทางการเป็นผู้เสียผลประโยชน์อย่างชัดเจน ในจุดนี้

2.5 และจากเงื่อนไขสุดท้ายที่ส่งผลทำให้ทางการต้องเป็นผู้เสียเปรียบ แต่ฝ่ายเดียวก็คือหัวข้อที่กล่าวถึงเงื่อนไขการเพิกถอนสัมปทาน จากเอกสารที่กล่าวว่า กรมทางหลวงจะต้องจ่ายค่าชดเชยตามค่ามากของ 1. ค่าทางเศรษฐศาสตร์ของสัมปทานทางหลวง ซึ่งก็คือค่าปัจจุบันของผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้ตลอดอายุสัมปทานที่เหลือ... 2. ค่าซึ่งจะทำให้อัตราผลตอบแทนการลงทุนของผลตอบแทนที่ได้รับมาแล้ว รวมกับค่าชดเชยต่อเงินที่ลงทุนไปไม่น้อยกว่า 17.5% โดยคิดค่าเงินที่ปีเริ่มสัญญาสัมปทาน จะเห็นได้ว่ากรมทางหลวงต้องชดใช้เงินจำนวนมาก

5.3.2.2 มูลค่าของผลเสีย

1. ด้านปริมาณ

1.1 จากค่าผ่านทางที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์เสนอขึ้น จะพบว่าจากการประมาณการรายได้โดยใช้ปริมาณการจราจรของกรมทางหลวงเป็นหลักพบว่า ถ้ากรมทางหลวงสามารถเก็บค่าผ่านทางเองจะได้รายได้ในปีที่ 28 เป็นเงินจำนวนถึง 18,261,680,000 ล้านบาท จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงรายได้ที่กรมทางหลวงจะได้รับแต่ไม่ได้รับ

1.2 จากเงื่อนไขที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้กำหนดไว้ว่า ส่วนของการประกันรายได้ โดยคิดจากปริมาณการจราจรที่ต่ำกว่าที่กรมทางหลวงได้ทำการประเมินไว้ กรมทางหลวงจะต้องจ่ายเงินจำนวน 7,100 ล้านบาท (จนตลอดอายุสัมปทาน) ในขณะที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสี่แสงได้กล่าวไว้ในส่วนประกันรายได้โดยไม่ได้ระบุจำนวนเงินไว้ แต่ได้กล่าวว่า กรมทางหลวงจะต้องจ่ายชดเชยในรายได้ที่ลดลงภายใน 30 วัน

1.3 จากเงื่อนไขที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้ขอการส่งเสริมการลงทุน โดยรัฐบาลต้องเสียผลประโยชน์จากการให้การส่งเสริมการลงทุนเป็นเงินถึง 400 ล้านบาท รวมดอกเบี้ย 13% ถึงปีที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯ จะเก็บเงินได้คุ้มทุน 12 ปี เป็นเงิน 1,730 ล้านบาท

2. ด้านคุณภาพ

2.1 บริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ ได้ยื่นข้อเสนอที่จะมีสิทธิหยุดดำเนินการทางหลวงสัมปทานทั้งหมดหรือบางส่วนชั่วคราวหรือถาวรก็ได้ โดยมีข้ออ้างว่าในกรณีที่กรมทางหลวงไม่ได้ทำตามข้อเสนอในการสนับสนุนโครงการดังกล่าว เงื่อนไขนี้เป็นการกำหนดขึ้นโดยบริษัท โดยไม่จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากกรมทางหลวงแต่อย่างใด ซึ่งเงื่อนไขนี้เหมือนกับเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ในข้อ 4 ซึ่งถ้ามีการหยุดงานจริง มีผลเสียหายต่อประเทศอย่างแน่นอน

2.2 ในส่วนของเงื่อนไขที่กล่าวถึง การชดเชยเมื่อบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ บอกล้มสัญญาเกี่ยวกับทางกรมทางหลวง ซึ่งมูลค่าตรงนี้ไม่สามารถประเมินค่าเสียหายได้อย่างชัดเจน ซึ่งเงื่อนไขนี้ก็ได้ปรากฏในเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ เช่นกัน

5.3.2.3 บุคคลที่ได้รับผลกระทบ

1. รัฐบาลโดยกรมทางหลวงจะต้องได้รับผลกระทบอย่างเห็นได้ชัดจากเงื่อนไขและข้อเสนอดังกล่าว ซึ่งได้กล่าวถึงในข้างต้น ทั้งสัญญาดังกล่าวมีผลบังคับใช้ถึง 28 ปี ซึ่งจะเป็นการต่อรัฐบาลในชุดต่อไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. ภาระที่เกิดกับประชาชน ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่มั่งมีฐานะอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต้องเสียค่าผ่านทางจำนวนถึง 3 ด้าน สำหรับสายสัมปทานรังสิต-สระบุรี และอีก 4 ด้านในสายสระบุรี-นครราชสีมา ทั้งหมด 7 ด้าน ไปและกลับ 14 ด้าน คิดเป็นค่าผ่านทางเป็นเงิน 210-700 บาท ตามประเภทของพาหนะ

5.3.3 กรณีการเปรียบเทียบผลประโยชน์และผลเสียถ้ารัฐบาลอนุมัติให้มีการดำเนินการ ในโครงการนี้

5.3.3.1 ควรทำ/ไม่ควรทำ

ควรมีการพิจารณาเห็นว่าโครงการนี้สมควรที่จะเป็นโครงการที่รัฐบาลต้องเป็นผู้ลงทุนเองหรือไม่เพราะถือว่าเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน แต่ในเวลานั้นรัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ได้อนุมัติโครงการจำนวนมากหลายโครงการโดยเงินงบประมาณที่รัฐบาลใช้ไปนั้นมีจำนวนมาก ซึ่งมีผลทำให้เงินงบประมาณในการสร้างทางดังกล่าวมีไม่พอ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยบริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการโครงการดังกล่าว ในขณะที่เดียวกันปัญหาการจราจรในเส้นทางดังกล่าวก็ถือว่ามีความจำเป็นเป็นอย่างมาก เพราะจากการศึกษาของกรมทางหลวงนั้นพบว่าการจราจรในเส้นทางดังกล่าวจะวิกฤตอย่างมากอีก 10 ปีข้างหน้า

ในประเด็นต่อมาที่ต้องมีการพิจารณาอีกคือเมื่อรัฐบาลไม่มีเงินงบประมาณพอที่จะนำมาลงทุนในโครงการดังกล่าวแล้ว เงื่อนไขของบริษัทที่จะได้รับสัมปทานนั้นสมควรที่รัฐบาลจะให้เป็นผู้ได้รับสัมปทานหรือไม่ เพราะเงื่อนไขแรกที่สุดศึกษาเห็นได้ชัดจากเงื่อนไขของทั้ง 2 บริษัทพบว่าค่าผ่านทางที่รถบรรทุกซึ่งเป็นรถที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายต่อเที่ยวสูงสุดนั้นต้องรับการถึง 700 บาทต่อเที่ยวไป-กลับ ซึ่งถือว่าเป็นค่าผ่านทางที่แพงอย่างไม่ต้องสงสัยเพราะถ้ารัฐบาลอาศัยเงินงบประมาณไปสร้างทางดังกล่าวแล้ว โดยให้ถือว่าเป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลจะต้องเป็นผู้ดำเนินการเพื่อประชาชนแล้ว ผลประโยชน์ก็จะต้องตกอยู่กับประชาชนอย่างแน่นอน หรือถ้ารัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเสียเองแล้วการเก็บค่าผ่านทางในราคาที่สูงกว่าที่ 2 บริษัทเสนอมา ประชาชนจะได้ผลประโยชน์มากกว่าหรือไม่ (จากตารางที่ 5.4)

เมื่อรัฐบาลได้ทำการประมูลโครงการดังกล่าวโดยมีบริษัทดีตาเลียนไทยฯ และบริษัท วิจิตรภักดิ์ฯ เข้าประมูลโครงการดังกล่าว โดยเสนอเงื่อนไขที่ทำให้รัฐบาลเสียผลประโยชน์มากกว่าประโยชน์ที่รัฐบาลจะได้รับ

แต่จากการศึกษาวิธีการเขียนเสนอโครงการนั้นพบว่าทั้ง 2 บริษัทมีการนำเสนอที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยปรากฏว่าบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้แยกเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ ได้เสนอเงื่อนไขที่มีลักษณะคล้ายกันเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้น แต่การนำเสนอของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ เสนอในลักษณะผสมผสานไปกับข้อเสน่อื่นๆ ด้วย ซึ่งเท่ากับทำให้เห็นได้ว่าบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ รัข้อมูลในวงในของระดับผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจดีกว่า บริษัทอิตาเลียนไทยฯ จุดนั้นนับเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้กระทรวงคมนาคม โดยคณะกรรมการกลั่นกรอง โครงการดังกล่าว ได้อ้างว่าไม่พิจารณาข้อเสนอของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ เพราะเหตุการณ์ที่เป็นข้อยกเว้นของบริษัทเป็นเงื่อนไขที่เด่นชัดเกินกว่าที่กระทรวงคมนาคมจะสามารถยอมรับเงื่อนไขดังกล่าวได้

จากการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียของ โครงการก็พบว่าผลเสียที่รัฐบาลจะต้องได้รับนั้นมีมากกว่าผลได้อยู่ดี แต่อย่างไรก็ตามจากการที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ ได้รับสัมปทานในเส้นทางดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นที่รู้ตัวว่าผู้ที่อยู่เบื้องหลังบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ และบริษัทที่แสวงก็คือนายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมซึ่งต้องอาศัยการเงินจากบริษัทดังกล่าว ส่วนบริษัทที่แสวงนั้น ก็มีนายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยซึ่งเคยเป็นกรรมการผู้จัดการของบริษัทดังกล่าว รัตนากรคนสนิทของ พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ เป็นผู้วิ่งเต้นเรื่องนี้ให้ก็ตาม ซึ่งมีผลทำให้โครงการต้องชะงักการตัดสินใจในระยะหนึ่ง

แต่อย่างไรก็ตามเรื่องนี้ดูเหมือนว่าจะมีการเล่นการเมืองอย่างต่อเนื่อง และการที่การเมืองเรื่องนี้กลายเป็นข่าวใหญ่ก็เพราะด้วยสาเหตุหนึ่งก็คือการที่ไม่ประสานผลประโยชน์กันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ได้ทั้งการที่นายมนตรี พงษ์พานิช ได้ให้บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ยื่นข้อเสนอเข้ามาอีกครั้งหนึ่งก็เป็นเพราะว่านายมนตรีต้องการที่จะรับข้อเสนอครั้งล่าสุดของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ เพราะหลังจากที่นายมนตรีได้ทราบข้อมูลแล้ว ก็ได้นำเรื่องนี้ให้กรมอัยการเป็นผู้ที่ตัดสินใจ และหลังจากนั้นกรมอัยการก็ได้ตีความว่าบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ไม่มีสิทธิ์ที่จะยื่นข้อเสนอดังกล่าว

จะสังเกตเห็นได้ว่าแม้ว่าการวิเคราะห์เชิงผลได้-ผลเสียจะวิเคราะห์อย่างชัดเจนว่าถ้ารัฐบาลเลือกบริษัทเอกชนรายใดรายหนึ่งก็ตาม รัฐบาลก็จะได้รับผลเสียมากกว่าผลดี

แต่การที่เรื่องนี้สามารถยืดการพิจารณาออกมาได้นานขนาดนี้ก็เพราะว่า ผู้ตัดสินใจในนโยบายดังกล่าวต่างมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าวโดยตรง ทั้งการที่นายกรัฐมนตรีต้องออกมายุติเรื่องดังกล่าวโดยการให้ทหารช่างเข้ามาดำเนินการเองก็เพราะการต่อสู้กันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ของนายมนตรี พงษ์พานิช และนายบรรหาร ศิลปอาชา และกลุ่มของบริษัทอิตาเลียน ไทยฯ ซึ่งมีผู้ใหญ่ในวงการเมืองเช่น พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์ และนายประสพ รัตนากร เป็นผู้อยู่เบื้องหลังการผลักดันเรื่องดังกล่าว

ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้ใช้เงินงบประมาณในการลงทุนหาโครงการดังกล่าวทั้งนายประมวล สภาส รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ได้รับปากต่อคณะรัฐมนตรีว่าจะเป็นผู้ทำเงินมาดำเนินการในโครงการนี้แต่ในท้ายที่สุดนายประมวล สภาส ก็อ้างในเวลาต่อมาว่าไม่สามารถหาโครงการนี้ได้โดยขอให้กรมทางหลวงทางงบประมาณในเรื่องนี้เอาเอง โครงการดังกล่าวจึงไม่มีที่ท่าว่าจะเกิดจนกระทั่งทุกวันนี้

ตารางที่ 5.4 การแสดงรายได้จากการเก็บค่าผ่านทางสายรังสิต-สระบุรี

ปี	ปริมาณ การจราจร (1000 คัน/วัน)	ปริมาณรถ วิ่งใน 6 ช่องทาง (1000 คัน/วัน)	รายได้ จากรถหนึ่ง (ล้านบาท/ปี)	รายได้ จากรถ 6 ล้อ (ล้านบาท/ปี)	รายได้ จากรถ 10 ล้อ (ล้านบาท/ปี)	รวมรายได้ (ล้านบาท/ปี)
2533	61	21	122.64	137.970	229.95	490.56
2534	66	26	151.84	170.82	284.7	607.36
2535	70	30	175.2	197.1	328.5	700.8
2536	76	36	210.24	236.52	394.2	840.96
2537	82	42	245.28	275.94	459.9	918.12
2538	88	48	280.32	315.36	525.6	1,121.28
2539	95	55	321.2	361.35	602.25	1,284.8
2540	102	62	362.08	407.34	678.9	1,448.32
2541	108	68	397.12	446.76	744.6	1,588.48
2542	115	75	438.0	492.75	821.25	1,752.0
2543	123	83	484.72	545.31	908.85	1,938.88
2544	132	92	913.376	1,037.622	1,722.654	3,673.652
2545	139	99	982.872	1,116.5715	1,853.7255	3,953.169
2546	147	107	1,062.296	1,206.7995	2,003.5215	4,272.617
2547	156	116	1,515.688	1,303.306	2,172.042	4,631.996
2548	165	125	1,241.0	1,409.8125	2,340.5625	4,991.375
2549	174	134	1,330.352	1,511.319	2,509.083	5,350.754
2550	185	145	1,439.56	1,635.3825	2,715.0525	5,789.995

ตารางที่ 5.4 (ต่อ)

ปี	ปริมาณ การจราจร (1000 คัน/วัน)	ปริมาณรถ ที่วิ่งใน 6 ช่องทาง (1000 คัน/วัน)	รายได้ * จากรถหนึ่ง (ล้านบาท/ปี)	รายได้ ** จากรถ 6 ล้อ (ล้านบาท/ปี)	รายได้ *** จากรถ 10 ล้อ (ล้านบาท/ปี)	รวมรายได้ (ล้านบาท/ปี)
2551	196	156	1,548.768	1,759.446	2,921.022	6,229.236
2552	208	168	1,667.904	1,894.788	3,145.716	6,708.408
2553	221	181	2,801.156	3,151.3005	5,252.1675	11,204.624
2554	235	195	3,017.82	3,395.0475	5,658.4125	12,071.28
2555	249	209	3,234.484	3,638.7945	6,064.6575	12,937.936
2556	264	224	3,466.624	3,899.952	6,499.920	13,866.496
2557	279	239	3,698.764	4,161.1095	3,935.1825	14,795.056
2558	296	256	3,961.856	4,457.088	7,428.48	15,847.424
2559	316	276	4,271.376	4,805.298	8,008.83	17,085.504
2560	335	295	4,565.420	5,136.0975	8,560.1625	18,261.68

ที่มา : ฝ่ายวิชาการ พรรคบางชนชาวไทย

* ในช่วง พ.ศ.2533-2543 ใช้อัตราค่าผ่านทาง 40 บาท ช่วง พ.ศ.2544-2552

ใช้อัตราค่าผ่านทาง 68 บาท ช่วง พ.ศ.2553-2560 ใช้อัตรา 106 บาท

** ในช่วง พ.ศ.2533-2543 ใช้อัตราค่าผ่านทาง 60 บาท ช่วง พ.ศ.2544-2552

ใช้อัตราค่าผ่านทาง 103 บาท ช่วง พ.ศ.2553-2560 ใช้อัตรา 159 บาท

***ในช่วง พ.ศ.2533-2543 ใช้อัตราค่าผ่านทาง 100 บาท ช่วง พ.ศ.2544-2552

ใช้อัตราค่าผ่านทาง 171 บาท ช่วง พ.ศ.2553-2560 ใช้อัตรา 265 บาท

* รายได้จากรถหนึ่ง = 40% ของปริมาณรถที่วิ่งใน 6 ช่องทาง X 365 วัน X อัตราค่าผ่านทางรถหนึ่ง

** รายได้จากรถ 6 ล้อ=30% ของปริมาณรถที่วิ่งใน 6 ช่องทาง X 365 วัน X อัตราค่าผ่านทางรถ 6 ล้อ

***รายได้จากรถ10 ล้อ=30% ของปริมาณรถที่วิ่งใน 6 ช่องทาง X 365 วัน X อัตราค่าผ่านทางรถ 10 ล้อ

5.3.3.2 ปัญหาของการตัดสินใจ ¹¹

1. การออกประกาศของกรมทางหลวงในการประมูลครั้งนี้ ไม่ถูกต้องตามมติ คณะรัฐมนตรีเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2532 แต่แรกจะเห็นได้ว่าการประกาศกรมทางหลวง "เอกสารโครงการ" ทางหลวงสัมปทานสายรังสิต-สระบุรี ข้อ 3 เรื่องลักษณะโครงการทางหลวงสัมปทาน โดยในข้อ 3.3 เรื่องงานก่อสร้างทางขนานสองข้างทางสัมปทาน ได้กำหนดไว้ดังนี้ ผู้รับสัมปทานจะต้องก่อสร้างทางขนานสองข้างทางสัมปทาน ข้างละ 2 ช่องจราจร ผิวแอสฟัลท์คอนกรีต หรือคอนกรีตเสริมเหล็ก พร้อมไหล่ทางตามความจำเป็นและเหมาะสมกับสถานที่และสภาพใช้งาน เพื่อให้ชุมชนสองข้างทาง และบริเวณใกล้เคียงกันสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้ตามปกติ โดยไม่ต้องเสียค่าผ่านทาง นอกจากนี้ในแบบของเอกสารโครงการของกรมทางหลวงยังได้เสนอ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่มีทั้งทางขนานและรูปแบบที่ไม่มีทางขนานแสดงว่ากรมทางหลวงออกประกาศไม่ชัดเจนคลุมเครือ ไม่ถูกต้องตามมติคณะรัฐมนตรี (21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2532) ดังกล่าว แต่แรกแล้วจากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วพบว่ากรมทางหลวงออกประกาศดังกล่าวผิด บริษัท เอกชนที่เสนอโครงการมาเพื่อประกอบการพิจารณาของกรมทางหลวง จึงเสนอไม่ครบถ้วนตามไปด้วย เช่น กรณีของบริษัทวิจิตรภัทรร่วมค้าสีแสง ซึ่งได้รับพิจารณาให้เป็นผู้ชนะไปแล้ว แต่ในร่างสัมปทานได้ระบุให้ก่อสร้างทางขนาน 4 ช่องทางจราจร ยาว 35.3 กม. (ข้างละ 17.65 กม.) เท่านั้น ซึ่งไม่ตรงตามมติคณะรัฐมนตรี (21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2532) ทำให้เกิดปัญหา ดังนั้นกรมทางหลวงจึงต้องเจรจารายละเอียด และเงื่อนไขใหม่กับ บริษัทวิจิตรภัทรร่วมค้าสีแสงแต่ในทางที่ถูกต้อง คค, กรมทางหลวง ควรจะล้มเลิกการประมูลให้เป็นโมฆะ เพราะเรื่องการสร้างทางขนานตลอดสายมิใช่ข้อตกลงปลีกย่อย แต่เป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งการเสนอโครงการ (Proposal) ต้องเริ่มต้นกันใหม่หมดทุกบริษัท เรื่องดังกล่าวถึงเป็นความผิดของกรมทางหลวง ซึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหาย และเพื่อให้ความเป็นธรรมกับทุกบริษัท รัฐควรล้มการประมูล และให้มีการดำเนินการประมูลใหม่

¹¹สัมภาษณ์ พินิจ สิทธิไธ, ส.ส. จังหวัดเลย พรรคบางชนชาวไทย. 16 กุมภาพันธ์ 2533.

2. การพิจารณาเรื่องข้อเสนอด้านหลักประกันของผู้ที่มีความผิดพลาดแต่แรก เพราะจากประกาศกรมทางหลวง ข้อ 2.1 เรื่องการยื่นหลักฐานค้ำประกัน ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องมีหลักประกันไม่น้อยกว่า 5% ของรายจ่ายโครงการทั้งหมด จึงจะมีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาในขณะที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสงได้ยื่นหลักค้ำประกันเงิน 200 ล้านบาทถ้วน ซึ่งเมื่อคำนวณจริง ๆ แล้ว รายจ่ายทั้งหมดของโครงการเท่ากับ 4,591.4 ล้านบาท ซึ่งรายจ่ายของโครงการก็เป็นแบบที่มีได้มีการสร้างทางขนานตลอดสายด้วย ดังนั้นเงินที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสงต้องวางประกันจึงต้องเท่ากับ 229.55 ล้านบาท ดังนั้นเมื่อบริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสงวางหลักค้ำประกันโครงการน้อยกว่า 5% ดังกล่าว บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสงจึงไม่มีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาแต่แรก ซึ่งข้อนี้ถือว่าเป็นความบกพร่องอย่างมากของคณะกรรมการทั้ง 2 ชุด ของกระทรวงคมนาคม คือ ทั้งคณะกรรมการดำเนินการตามโครงการ และคณะกรรมการกลั่นกรองรวมทั้งกรมทางหลวงที่ผ่านข้อเสนอดังกล่าว และให้บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสงเป็นผู้ชนะ โดยไม่พิจารณารายละเอียดให้รอบคอบ

3. ความถูกต้องด้านกฎหมาย จากพระราชบัญญัติทางหลวงที่ได้รับสัมปทาน พ.ศ. 2475 ตามมาตรา 6 ได้กำหนดให้ผู้ยื่นเรื่องราขอสัมปทานต้องดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ คือ แจ้งความในหนังสือพิมพ์ปิดประกาศมอบแผนผังการสร้างทาง ภายใน 3 เดือน ทั้งตามมาตรา 7 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมรายงานความเห็นในเรื่องราขอรับสัมปทานเพื่อรัฐทราบด้วย ซึ่งในทางปฏิบัติมิได้มีการดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว

4. ผลประโยชน์ของประเทศชาติ และประชาชน จากการพิจารณาข้อเสนอของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสงครั้งสุดท้าย เมื่อ 5 ม.ค. 33 และข้อเสนอของบริษัทิตาเลียนไทยฯ ครั้งสุดท้ายเมื่อ 16 มกราคม 2533 พบว่าอัตราค่าผ่านทางสูงมาก สำหรับผลประโยชน์ที่เสนอให้รัฐค่อนข้างสูงก็จริง แต่โครงการดังกล่าวมิใช่เป็นโครงการที่รัฐควรแสวงหากำไรหรือผลประโยชน์เพราะเป็นโครงการพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณูปการ ดังนั้น รัฐควรพิจารณากำหนดอัตราค่าผ่านทางเองให้ต่ำกว่านี้ อาจด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้คือ

4.1 ประกาศของกรมทางหลวงในเอกสารโครงการได้ระบุเรื่องงานก่อสร้างทางขนานสองข้างทางสัมปทานไว้ในข้อ 3.3 ของประกาศ ซึ่งขัดกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2532 ซึ่งกำหนดให้สร้างทางคู่ขนาน 4 ช่องทาง (ข้างละ 2 ช่องทาง) ตลอดสาย โดยประชาชนไม่เสียค่าผ่านทาง ซึ่งถือว่ากรมทางหลวงออกประกาศไม่ถูกต้อง

ดังนั้น เมื่อผู้ยื่นสัมปทานพิจารณาจากเอกสารแล้ว อาจเข้าใจผิด ทำให้ การจัดทำข้อเสนอโครงการ (Proposal) ขอรับสัมปทานไม่ตรงตามมติคณะรัฐมนตรีการพิจารณาข้อเสนอ จึงไม่สมบูรณ์แต่แรกแล้ว

4.2 หากเปรียบเทียบข้อเสนอด้านหลักประกัน ซึ่งตามประกาศกรมทางหลวง ข้อ 2.1 ได้กำหนดไว้ว่า จะต้องเป็นหลักประกันไม่น้อยกว่า 5% ของรายจ่ายโครงการทั้งหมดซึ่งข้อเท็จจริงแล้ว บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีเสงได้วางเงินค้ำประกันจำนวน 200 ล้านบาทถ้วน ซึ่งหากพิจารณาจริงๆ บริษัทวิจิตร ภัณฑ์ร่วมค้าสีเสงมีรายจ่ายโครงการ (กรณีที่ไม่ได้สร้างทางคู่ขนานตลอดสาย) 4,591.4 ล้านบาท ซึ่งวงเงิน ประกันต้องวางสูงกว่า 200 ล้านบาทแน่นอน ดังนั้นข้อเสนอของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีเสงจึงไม่ผ่านแต่แรก แล้ว บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีเสงจึงไม่ได้รับการพิจารณาเช่นเดียวกับบริษัทอิตาเลียนไทยฯ สำหรับบริษัท อิตาเลียนไทยฯ ซึ่งมีเงื่อนไขบังคับก่อนจึงไม่ได้พิจารณา ดังนั้นการพิจารณาผู้ยื่นข้อเสนอในครั้งนั้น จึงควรถือ ว่าไม่มีผู้ได้ผ่านการพิจารณาเลยแม้แต่รายเดียว

5. รัฐบาลพิจารณาทิ้งประชาชนอย่างไร รัฐบาลชด้นมัน โยนายกับประชาชนอย่างไร เกี่ยวกับโครงการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โครงการทางหลวงสัมปทาน ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐพยายามที่จะให้ บริการประชาชนด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ (น้ำ ไฟ ถนน) อย่างทั่วถึง โดยรัฐจะไม่แสวงหา ประโยชน์หรือกำไร ใช้หรือไม่? ถ้าใช่ เรื่องกระทรวงคมนาคมที่เสนอมาก็คือหลักการทั้งหมด เพราะเมื่อ พิจารณาจากเรื่องข้อเสนอมา บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีเสงและบริษัทอิตาเลียนไทยฯ พยายามจะให้ผลประโยชน์ กับรัฐมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น บริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีเสงให้ 4,000 ล้านบาท บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ให้ 5,200 ล้านบาท แต่สำหรับค่าผ่านทางซึ่งเก็บจากประชาชนและประชาชนเป็นผู้แบกภาระดังกล่าวเป็น ตัวเลขที่สูงมาก ซึ่งถือเป็นการเอาเปรียบประชาชนอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีผลกระทบอย่างสูงอันจะทำ ให้ต้นทุนการผลิต การขนส่งวัตถุดิบผลิตภัณฑ์ต่างๆ สูงขึ้นด้วย (การที่จะอ้างว่าได้มีช่องทางเดินรถให้กับ ประชาชนที่ได้ต้องการเสียค่าผ่านทางวิ่งทางคู่ขนาน ข้างละ 2 ช่องทางได้นั้นในความจริงแล้ว ทุกคนคง ไม่มีใครอยากเสียค่าผ่านทาง แต่ผิวการจราจรประมาณ 7 เมตร ของ 2 ช่องทาง คงไม่เพียงพอกับ ปริมาณรถอย่างแน่นอน การจราจรก็จะติดขัดเป็นเหตุให้ผู้ขับรถต้องเลี่ยงไปใช้เส้นทาง ซึ่งต้องเสียค่า ผ่านทางอย่างแน่นอน

6. เมื่อรัฐยกเลิกการประมูลครั้งนี้ (เนื่องจากไม่ถูกต้องหลายอย่าง ทำให้เกิด ปัญหาในอนาคตมากมาย) รัฐควรกำหนดให้แน่ชัดว่ารัฐจะไม่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ เพราะการสร้าง ถนนเป็นโครงการพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ดังได้กล่าวแล้ว

7. จึงควรให้กรมทางหลวงร่วมกับสถาบันทางการศึกษา หรือบริษัทที่ปรึกษาวิเคราะห์ด้านการเงินเกี่ยวกับเรื่องอัตราค่าผ่านทางว่าควรจะกำหนดเท่าไรจึงจะเหมาะสม และเป็นธรรมแก่ประชาชนมากที่สุด จึงจะถูกต้อง โดยมีวิธีดำเนินการเปิดประมูล การยื่นข้อเสนอซึ่งควรเพิ่มเติมดังนี้

7.1 กำหนดอัตราค่าผ่านทางไว้ ไม่ให้สูงกว่าที่รัฐกำหนดไว้

7.2 พิจารณาผู้ที่เสนออัตราค่าผ่านทางได้ต่ำที่สุด เป็นผู้ชนะ (นอกจากข้อเสนออื่นๆประกอบ)

วิธีการดังกล่าว บริษัทผู้ยื่นสัมปทาน ไม่ต้องเสนอผลตอบแทนให้แก่รัฐมากมาย หรืออาจไม่ต้องเสนอเลย เพราะผลตอบแทนที่จะให้กับรัฐ รัฐได้นำมาให้กับประชาชนผู้ใช้นั่น ซึ่งเสียค่าผ่านทางได้ในอัตราที่ต่ำและเหมาะสม เช่น คันละ 10-40 บาท (ตามประเภทรถ) มีใช้ 35-95 หรือ 40-100 บาท ซึ่งเป็นอัตราที่แพงมาก

ซึ่งเรื่องนี้รัฐบาลควรจะมีการพิจารณาด้วยว่า สัมปทานสายดังกล่าวควรที่จะเป็นสาธารณูปโภคเพื่อประชาชนหรือไม่ ทั้งรายได้ต่อหัวของประชาชนอีสานเป็นกลุ่มที่จะต้องเดือดร้อนอย่างมาก ซึ่งเรื่องนี้ถ้ารัฐบาลให้เอกชนดำเนินการจริงแล้ว ผลเสียหายต่อไปในอนาคตใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ

ทั้งเรื่องนี้ไม่ประสบความสำเร็จก็เป็นเพราะว่าเงื่อนไขและข้อเสนอของบริษัทวิจิตรภณพร้อมค่าสีแสง ตั้งแต่ต้นกุดเหมือนว่าจะไม่ครบถ้วนตามที่กรมทางหลวงต้องการ ตั้งแต่เรื่องการจัดทะเบียนบริษัทพร้อมค่าซึ่งยังไม่เสร็จเรียบร้อยก่อนที่ทำการเสนอเรื่องให้กรมทางหลวงพิจารณา และเรื่องหนังสือคำประกันจากธนาคารที่มัวงเงินไม่ครบ ทั้งการที่บริษัทอิตาเลียนไทยฯนำหนังสือเข้าร้องเรียนต่อ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้นายกรัฐมนตรีอ้าง เป็นเหตุผลขณมาพิจารณาได้ ทั้งในช่วงนั้นยังเป็นช่วงการชิงอำนาจกันอยู่ในที่ แม้จะทราบว่าแกนนำของพรรคชาติไทยจะเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังบริษัทสีแสงส่วนบริษัทวิจิตรภณพร้อมค่าสีแสงมีความสัมพันธ์กับผู้ที่มอำนาจของกระทรวงคมนาคมซึ่งมีข่าวว่าเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่พรรค

5.3.3.3 จุดที่เป็นปัญหา

ถึงแม้ว่าโครงการนี้จะไม่ได้รับการคัดค้านจากประชาชน แต่ดูเหมือนว่าโครงการนี้จะดำเนินไปอย่างล่าช้ามาก ทั้งที่โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนจากนายมนตรี พงษ์พานิช และนายบรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคกิจสังคม และพรรคชาติไทย ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่า ข้อเสนอและเงื่อนไขของบริษัทอิตาเลียนไทยนาร่องเรียนต่อ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี และคณะกรรมการคมนาคม คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคม

โดยข้อเสนอและเงื่อนไขของทั้งบริษัทจิตรภักดิ์ฯ และบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ต่างก็เป็นสิ่งผูกพันกับรัฐบาลอย่างแก้ไขอะไรไม่ได้ และรวมถึงการเสียผลประโยชน์จำนวนมากของรัฐบาล อีกทั้งเมื่อมีการประมาณการรายได้ถึงกรมทางหลวง เป็นผู้เก็บค่าผ่านทางเองแล้ว จะได้รับรายได้ที่มีจำนวนที่มากกว่าแต่อย่างใดก็ตาม การคัดค้านโครงการนี้ได้เริ่มต้นจากกลุ่มแนวร่วม ส.ส.อีสาน ที่ได้รับเงินสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในพรรคร่วมรัฐบาลพรรคหนึ่ง ซึ่งสิ่งนี้เป็นเครื่องแสดงความไม่เห็นด้วยต่อการคัดเลือกบริษัทเอกชนที่จะเข้ารังสัมปทาน

ในท้ายที่สุดจากคำพูดของนายมนตรี พงษ์พานิช ที่ได้กล่าวเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นวันแถลงนโยบายของรัฐบาลที่ว่า โครงการนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจนกระทั่งบัดนี้ เพราะเกิดจากการขัดขวางของพรรคชาติไทย โดยกล่าวมุ่งเน้นนายประมวล สภาวสุ ตามหนังสือที่นายบดี จุฬชชนนท์ ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณได้อ้างว่าไม่สามารถนำเงินมาจัดสรรเพื่อดำเนินการนี้ได้

5.3.4 การเมืองของเรื่องโครงการทางหลวงสัมปทานในทางหลวงหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี

5.3.4.1 ตัวละคร

ถึงแม้ว่าจะมีเสียงคัดค้านจากคณะกรรมการคมนาคมในการเลือกนิติบุคคลที่จะเป็นผู้ได้รับสัมปทานก็ตาม¹² แต่ทางกระทรวงก็ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงหรือดำเนินการแต่อย่างใด ทั้งในระหว่างที่รอการพิจารณาจากบริษัทวิจิตรภพที่ก่อสร้างร่วมค่าสี่แสง จำกัด ทางบริษัทอิตาเลียนไทยก็ได้หาหนังสือถึงคณะกรรมการกลั่นกรองเพื่อเสนอเงื่อนไขการรับสัมปทานใหม่ โดยอ้างว่าได้ทราบเรื่องการเปลี่ยนหลักการสำคัญในการประมูลสัมปทาน โดยกำหนดให้สร้างทางขนาน 4 ช่องทาง (ข้างละ 2 ช่องทางตลอด 2 ช่องทาง) ทั้งข้อเสนอใหม่ของบริษัทอิตาเลียนไทยจะให้รัฐเพิ่มขึ้นอีก รวม 3,650 ล้านบาท ต่อมาบริษัทวิจิตรภพที่ร่วมค่าบริษัทสี่แสง จำกัด จึงได้มีหนังสือขอเลื่อนการพิจารณาไปอีก 20 วัน และได้เสนอคณะกรรมการกลั่นกรองเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2533 โดยมีข้อเสนอใหม่ที่สำคัญ 3 ข้อ คือ

1. รัฐไม่ต้องประกันรายได้
2. ค่าผ่านทางลดลงจากที่เคยเสนอไว้
3. ให้รัฐเพิ่มขึ้นอีกรวม 4,000 บาท

ในขณะเดียวกัน บริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้ยื่นหนังสือเพื่อยื่นข้อเสนอเพิ่มเติมอีกในวันที่ 16 มกราคม พ.ศ.2533 โดย 1. ลดอัตราค่าผ่านทางลงอีก 5 บาท จากอัตราที่เคยกำหนดไว้ 2. เสนอรายได้ให้รัฐเพิ่มอีก 5,200 ล้านบาท ซึ่งในจุดนี้ผู้ศึกษาจะนำเสนอข้อเสนอบริษัทวิจิตรภพฯ กับบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ดังนี้ ซึ่งสามารถดูได้จากตารางที่ 5.3

¹²คณะกรรมการคมนาคม (สภาผู้แทนราษฎร), "บันทึกการพิจารณาการศึกษาปัญหาการพิจารณาจัดเลือกนิติบุคคลที่เหมาะสมจะได้รับสัมปทานทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี, ครั้งที่ 5/2532," 18 กันยายน พ.ศ.2532.

ในขณะเดียวกันได้เกิดแนวร่วมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อการพัฒนาได้ออกแถลงการณ์ เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ.2532¹³ เพื่อต้องการให้มีการยกเลิก โครงการทางหลวงสัมปทานสายดังกล่าว โดยกลุ่มสส.กลุ่มนี้มีความต้องการที่จะให้รัฐเป็นผู้ดำเนินการเอง กลุ่ม ส.ส.กลุ่มนี้ยังได้ทำหนังสือถึงท่านนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ.2532

กลุ่มแนวร่วม ส.ส.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนี้เป็นกลุ่มที่ประกอบไปด้วยพรรครัฐบาล และพรรคฝ่ายค้านโดยกลุ่ม ส.ส.กลุ่มนี้ จะพยายามที่จะต่อต้านสิ่งที่ไม่เป็นธรรมแทนประชาชนในพื้นที่ของตน แต่เท่าที่ทราบก็คือ กลุ่มดังกล่าวได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากพรรคร่วมรัฐบาลซึ่งมีระดับรัฐมนตรีเป็น หัวหน้าทั้งระดับหัวหน้าจะเป็นผู้ไม่ชอบพอกับนายมนตรีเป็นการส่วนตัวด้วย ในขณะเดียวกันระดับรัฐมนตรี ดังกล่าวก็เป็นบุคคลที่อยู่ในเขตเลือกตั้งเดียวกันกับนายมนตรี

แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ดูเหมือนว่าจะไม่จบลงเฉพาะที่บริษัทอิตาเลียนไทยจะเป็น ผู้ยื่นหนังสือถึงนายศรีภูมิ สุขเนตร ประธานคณะกรรมการเท่านั้น ในขณะเดียวกันนายมนตรี พงษ์พานิช รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ได้เรียกให้บริษัทอิตาเลียนไทยเข้าเจรจาอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2532 ซึ่งทำให้การมองกันว่า การตัดสินใจของบริษัทอิตาเลียนไทยในช่วงครั้งสุดท้ายมีเงื่อนงำ อีกทั้งการ ที่อิตาเลียนไทยได้เสนอให้ค่าเช่าที่ดินก่อสร้างทางในราคาถึงพันล้านบาท จากเดิมที่บริษัทจำกัดภคพิทและสีแสง เคยเสนอให้เพียง 9 แสนบาท ทำให้เห็นว่าตัวเลขที่ต่างกันมากมายนับร้อยล้านบาทและที่สำคัญคือ บริษัทจำกัดภคพิทกลับยอมลดค่าเช่าเพิ่มชนอีกหนึ่งพันหนึ่งร้อยล้านบาท¹⁴

¹³สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อการพัฒนา "โครงการทางหลวง รังสิต-สระบุรี." เอกสารชี้แจงเรื่องให้ยกเลิกโครงการทางหลวงสัมปทานทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 ตอนรังสิต-สระบุรี เสนอที่รัฐสภา 14 ธันวาคม พ.ศ.2532. (อัสสาเนา)

¹⁴รัตนะ ยาวะประภาช, "โครงการสร้างทางหลวงรังสิต-สระบุรี บ้านปลาย ข้อมูลลับ ทางแสนล้าน เกมลีกชาติชายกลุ่มแสบ," หลักไท (29 มกราคม - 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2533) : 16.

แต่อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้มีผลทำให้นายทอง ลาโย ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการใหญ่ ธนาคารทหารไทย ในฐานะที่ปรึกษาทางการเงินของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า ขณะนี้ธนาคาร ไม่มีความมั่นใจในโครงการสัมปทานเส้นทางรังสิต-สระบุรี เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขต่างๆ หลายประเด็น โดยเฉพาะเงื่อนไขสร้างเส้นทางขนานอีก 4 ช่องทาง ซึ่งต้องเปิดให้เดินรถฟรี ซึ่งประการนี้ หากไม่มีการประกันรายได้ให้ภาคเอกชนที่ลงทุนแล้ว เชื่อว่าโครงการจะประสบความล้มเหลว และถ้าหาก เงื่อนไขไม่สามารถรับได้ ทางธนาคารก็จะถอนตัว ¹⁵

ทั้งนายมนตรียังได้ให้สัมภาษณ์ด้วยว่า ขณะนี้ยังไม่สามารถตกลงกับบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ ทั้งยังกล่าวด้วยว่า ถ้าบริษัทยื่นข้อเสนอที่เป็นประโยชน์มากที่สุดก็จะคัดเลือกบริษัทนั้น และมีความเป็นไปได้ที่จะ พิจารณากลุ่มอื่น แต่ไม่แน่ใจว่าเขาจะยื่นเสนอโครงการเข้ามาหรือไม่ เพราะโครงการนี้มีความเสี่ยงสูง ซึ่งจุดนี้ทำให้มองเห็นได้ว่า นายมนตรีก็มีความต้องการที่จะให้บริษัทอิตาเลียนไทยฯ เสนอความคิดเห็นเข้ามา แต่ผลสุดท้ายนายมนตรีก็ได้ให้กรมอัยการพิจารณาให้ความเห็นที่ว่า กระทรวงคมนาคมจะสามารถรับเงื่อนไข ของบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ ร่วมกับบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้หรือไม่ ซึ่งปรากฏว่ากระทรวงไม่สามารถรับเงื่อนไข ของบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้ เพราะอยู่ในระหว่างการเจรจาต่อรองกับบริษัทวิจิตรภัณฑ์ฯ อยู่ ¹⁶

ครั้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2533 จากการเปิดเผยของนายเปรมชัย ธรรมสตุ กรรมการผู้จัดการบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ได้กล่าวว่า ทางบริษัทจะยื่นหนังสือเพื่อขอความเป็นธรรมในการพิจารณา สัมปทานสายรังสิต-สระบุรี ต่อ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ โดยหนังสือดังกล่าวได้แนบหลักฐานยืนยันการสนับสนุน

¹⁵ จิตวา กลิ่นสุนทร, "สัมปทานสายรังสิต-สระบุรี มีหวังล้มรัฐไม่ประกันรายได้," สยามรัฐ (27 ธันวาคม 2533) : 1.

¹⁶ จิตวา กลิ่นสุนทร, "สัมปทานสายรังสิต-สระบุรี กรมอัยการไม่อ่านจี้ขาด," สยามรัฐ (9 กุมภาพันธ์ 2533) : 1.

ทางการเงินแก่บริษัทอิตาเลียนไทยฯของธนาคารกรุงเทพ ซึ่งลงนามโดยนายดำรงค กฤษณามระ
กรรมการผู้อำนวยการ ลงวันที่ 15 มกราคม 2532 ถึงนายศรีภูมิ ศุขเนตร ปลัดกระทรวงคมนาคม
ในฐานะประธานคณะกรรมการกลั่นกรองฯ โดยยืนยันสนับสนุนในวงเงิน 4,700 ล้านบาท¹⁷

เรื่องนี้ทำให้กระทรวงคมนาคมไม่สามารถตัดสินใจข้อเสนอของบริษัทอิตาเลียน-
ไทยฯได้ ดังนั้นทางกระทรวงคมนาคมจึงขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาว่าบริษัทวิจิตรภักษ์ฯจะเป็นผู้รับสัมปทาน
ในโครงการดังกล่าวได้หรือไม่ เมื่อวันที่ 6 และ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2533 ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้พิจารณา
ให้รัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการเสียเอง เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2533 โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
การคลังได้ยืนยันในที่ประชุมด้วยว่า สามารถจัดหางบประมาณมาใช้ในการก่อสร้างได้ ทำให้เห็นว่าเมื่อรัฐ
มีเงินที่จะใช้เพื่อการนี้ ก็เป็นการสมควรอย่างยิ่งที่รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการเสียเองดีกว่าที่จะให้เอกชนมารับ
สัมปทานและตั้งด่านเก็บเงินในอัตราที่สูง ซึ่งโครงการนี้จะใช้เงินลงทุนเพียง 4,500 ล้านบาท แต่ถ้าเอกชน
เป็นผู้สร้างจะเก็บค่าผ่านทางได้เงินถึง 100,000 ล้านบาท

ครั้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2533 นายบดี จุฬานนท์ ผู้อำนวยการสำนัก
งบประมาณได้ทำหนังสือถึงปลัดกระทรวงคมนาคม นายศรีภูมิ ศุขเนตร หนังสือดังกล่าวอ้างว่าไม่สามารถ
นำมาจัดสรรเพื่อการดำเนินการในเส้นทางนี้ได้ ประกอบกับสายทางนี้ยังไม่มีประมาณการรายละเอียดค่าใช้จ่าย
เป็นจำนวนเงินแน่นอน และต้องการให้กรมทางหลวงน่าจะเจียดจ่ายจากงบประมาณปกติของกรมทางหลวง
ได้¹⁸ และจากการเปิดเผยของนายมนตรี พงษ์พานิช ก็ได้กล่าวในการประชุมสภาว่าการโครงการสาย
รังสิต-สระบุรี ว่าการที่โครงการดังกล่าวไม่ได้สร้างในสมัยนั้น ก็เพราะว่าโครงการได้ทำตามที่ใช้งบประมาณ
สูงจะต้องผ่านการพิจารณาของพรรคชาติไทยนั่นเอง

¹⁷ประพันธ์ คุ่มทอง, "ทางสัมปทานเดือดพล่าน อิตาเลียนไทยกล่มไม่ยืนยันเรื่องถึง พล.อ.
ชาติชาย, " แนวหน้า (16 มกราคม 2533) : 3.

¹⁹กระทรวงการคลัง, "หนังสือที่ คค 0207/4042," 26 เมษายน พ.ศ.2533.

5.3.4.2 จุดเน้นในการตัดสินใจ

อาจกล่าวได้ว่าการที่โครงการนี้ใช้เวลาานในช่วงที่นายมนตรีได้ตัดสินใจเลือกบริษัทวิจิตรภัณฑ์ร่วมค้าสีแสง ก็เป็นเพราะว่าโครงการนี้มีคู่แข่งที่น่ากลัว โดยเฉพาะกลุ่มบริษัทอิตาเลียนไทยฯ ซึ่งนำโดย นายแพทย์ชัยยุทธ วรรณสุต ประธานกรรมการบริษัท ที่ได้เข้าพบ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีเป็นการส่วนตัว

ในขณะเดียวกันในช่วงดังกล่าว นายบรรหาร ศิลปอาชา พยายามแสดงพลังของตนเองโดยมีการช่วงชิงอำนาจกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ¹⁹ ทั้งนายมนตรี พงษ์พานิช ก็ไม่กล้าแสดงท่าทีที่ชัดเจนในการเข้าโอบอุ้มบริษัทวิจิตรภัณฑ์ เพราะมีข่าวเรื่องการปรับพรรคกิจสังคมออกโดยจะเอาพรรคประชากรไทยเข้าแทน²⁰

อาจกล่าวได้ว่าการต่อสู้ระหว่างพลังทางกลุ่มผลประโยชน์อย่างไม่เป็นทางการต้องต่อสู้กันเองอย่างเห็นได้ชัด เมื่ออยู่ในขั้นต้นดูเหมือนว่ากลุ่มบริษัทวิจิตรภัณฑ์ ซึ่งมีนายมนตรี พงษ์พานิชช่วยลุ้นเพราะเป็นฐานทางการเงินของกลุ่มพรรคกิจสังคม ทั้งยังเป็นผู้ออกเงินช่วยเหลือเมื่อครั้งที่เห็นว่านายมนตรี พงษ์พานิช จะถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ.2533 กับบริษัทสีแสง ซึ่งนายบรรหาร ศิลปอาชา เคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการของบริษัทดังกล่าวมาก่อนที่จะมารับตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งความเป็นไปได้ที่บริษัทวิจิตรภัณฑ์ จะได้รับสัมปทานมีค่อนข้างสูง

เรื่องนี้จึงเป็นการตัดสินใจโดยการเอาเงินงบประมาณแผ่นดินมาสร้างเสียเอง แต่โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการได้เพราะนายประมวล สภาวสุ คู่ปรับเก่าของนายมนตรี ซึ่งได้รับปากในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่าจะหาเงินมาให้ แต่ในที่สุดกระทรวงการคลัง ได้ทำหนังสือปฏิเสธการจ่ายเงินในโครงการดังกล่าว โดยนายมนตรีอ้างว่าเป็นเพราะนายประมวลกลัวว่าจะเสียคะแนนเสียง

¹⁹ รัตนะ ยาวะประภาส, "โครงการสร้างทางหลวงรังสิต-สระบุรีบานปลาย ข้อมูลลับทางแสนล้าน เกมลีกชาติชายกลุ่มแสบ," หลักไท : 13.

²⁰ สมหมาย บาริฉัตร, "รังสิต-สระบุรี ตอนคมเดือนคม น้ำชาติ VS มন্ত্রী," มติชน (5 กุมภาพันธ์ 2533) : 3.